

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a small crossbar. The background of the page is a light pink color with a large, white, curved shape that resembles a stylized letter 'D' or a similar abstract form.

Roosa Hannula
Eeva Ihalainen
Ana-Elisa Lopez
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) ja
Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö
Opinnäytetyö, 2019

JANU-LEIRI

**Jälkihuollossa aikuistuvien nuorten leiri,
Yhteistyössä SOS-Lapsikylän kanssa**

TIIVISTELMÄ

Roosa Hannula, Eeva Ihalainen ja Ana-Elisa Lopez
JANU-leiri, jälkihuollossa aikuistuvat nuoret
Sivut ja liitteet: 85, 7
Syksy, 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) ja sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää toimintamalli, joka tukee jälkihuollossa olevan nuoren itsenäistymistä. Suunnittelimme ja toteutimme JANU-leirin (jälkihuollossa aikuistuvien nuorten leiri) Porkkalan leirikeskuksessa 30.8.-1.9.2019. Teimme leiristä produktin eli mallinnuksen, josta löytyvät leirin toimintamallit ja tavoitteet.

Meidän kolmen ohjaajan lisäksi leirille osallistui kuusi nuorta, yksi vertaismentori ja yksi projektityöntekijä SOS-Lapsikylästä. Työelämän yhteistyökumppanimme oli SOS-Lapsikylän Ylitse-projekti. Ylitse-projektin tavoitteena on lastensuojelun ylisukupolvisuuden ehkäisy, vertaismentoritoiminnan kehittäminen sekä Ylitse MentorApp -mobiilisovelluksen kehittäminen osana tarjottavia sosiaalipalveluja.

JANU-leirin tavoitteita olivat nuoren osallisuuden vahvistaminen, voimavarojen tukeminen, oikean tiedon saaminen etuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista, vertaistuen saaminen sekä mahdollisuus saada tukea itsenäiseen elämään ja lomaa arjesta. Leiri koostui erilaisista pajoista, joissa nuori sai psykososiaalista tukea, sosiaaliohjausta ja arjen taitojen harjoittelua vertaisryhmässä. Pajojen sisällölliset tavoitteet tehtiin konkreettisiksi, näkyviksi ja käytännönläheisemmiksi nuorille toiminnallisten menetelmien avulla.

Tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa käytimme palautelomakkeilla kerättyä tietoa ja suullisesti saatua palautetta sekä ohjaajien itsearviointilomakkeita. Lomakkeilla kerättyä tietoa ja suullisesti saatua palautetta peilasimme tekemäämme vaikuttavuusketjun tuotososioon kirjattuihin tavoitteisiin. Tuotososion tavoitteet ovat leirin toiminnan tavoitteet. Arviointi toteutettiin suunnitelman mukaisesti. Asetetut tavoitteet saavutettiin. Tavoitteiden saavuttaminen ja leiriltä kerätty suullinen ja sanallinen palaute kaikilta mukana olleilta kannustavat JANU-leirin toiminnan tuomista osaksi jälkihuollon tukitoimia.

Asiasanat: Jälkihuolto, nuoret, itsenäistyminen, vertaistuki, ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäiseminen ja syrjäytyminen.

ABSTRACT

Student: Roosa Hannula, Eeva Ihalainen ja Ana-Elisa Lopez

The Camp for young adults who grow up in after-care of the child protection services

Pages and appendices 85 p., 7 appendices

Autumn 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Christian Youth Work

Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to develop activities that support the transition of an after-care young person to an independent life. We planned and implemented the JANU Camp, camp for young adults who grow up in after-care of the child protection services leave out at Porkkala Camping center 30.8.-1.9.2019. From the camp we made the product, which can be used for facilitating the implementation of the JANU Camp later. Our working partner was the SOS Children's Village Ylitse project. The camp consisted of various workshops where the young people received psychosocial support, social guidance and everyday skills training in a peer group. In addition to our three mentors, six young persons, one peer mentor and one project worker from SOS Children's Village participated in the camp.

The purpose of JANU Camp was to strengthen inclusion, support one's own internal resources, give information about benefits, rights and obligations and give peer support as well as support for independent living and a vacation from everyday life. The Ylitse project aims to find solutions to reduce the accumulation of child protection over generations. The aim of the Ylitse project is to develop new types of help and support services from child protection to adult support.

At the camp, we used a variety of operational methods to support the impact of the workshops. Functional methods made the content goals of the workshops concrete, visible and practical for young people

We used feedback data, numerical as well as verbal feedback and counselors' self-assessment forms to evaluate the achievement of goals. The information collected through the forms and the oral feedback were mirrored to the objectives recorded in the output section of our impact chain. The goals in the output section are the goals of the camp. The evaluation was carried out according to plan. The set goals were achieved. Achievement of goals and oral and literary feedback from all involved will encourage the involvement of JANU Camp activities as part of aftercare support activities.

Keywords: After-care of the child protection services youth, becoming independent, peer support, breaking down the over-generational cycle of disadvantaged and exclusion.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 NUORUUDEN HAASTEET JA SYRJÄYTYMINEN	8
2.1 Syrjäytymisen ehkäisy	9
2.2 Ylisukupolvinen huono-osaisuus	11
2.3 Itsenäistyminen sijaishuollosta	13
3 SOS-LAPSIKYLÄ JA YLITSE-PROJEKTI.....	15
4 JÄLKIHOULLON ASIAKKUUS	18
4.1 Jälkihuolto osana nuoren elämää	18
4.2 Leirityö osana jälkihuollon tukitoimia.....	22
4.3 Psykososiaalinen tuki ja sosiaalinen kuntoutus jälkihuollossa.....	27
4.4 Seurakunnan erityisdiakonia sosiaalityön yhteistyökumppanina	28
4.5 Itsenäiseen elämään siirtyvä nuori aikuinen jälkihuollossa.....	30
5 PROSESSIN KUVAUS	31
5.1 JANU-leirin suunnittelu.....	32
5.2 Toteutus	35
5.3 Arviointi.....	39
6 POHDINTA	44
6.1 Ammatillinen kasvu	44
6.2 Eettisyys.....	45
6.3 Kehittämisehdotukset	46
6.4 Jälkihuollon tulevaisuudennäkymät.....	48
6.5 Kirkon nuorisotyön pohdinta (Roosa Hannula ja Eeva Ihalainen).....	50
LÄHTEET.....	53
LIITE 1. Kutsu JANU-leirille	60
LIITE 2. Toinen kutsukirje JANU-leirille.....	61
LIITE 3. JANU-leirin ohjelma.....	62

LIITE 4. Ajanvaraus keskusteluille/ Sosiaaliohjaukselle.....	63
LIITE 5. Vaikuttavuusketju	64
LIITE 6. Kuvio 1.....	65
LIITE 7. Produkti	66

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö keskittyy jälkihuollossa asiakkaana oleviin nuoriin. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää toiminta, joka tukee jälkihuollossa olevan nuoren siirtymistä itsenäiseen elämään. Opinnäytetyö on tehty työelämäyhteistyössä SOS-Lapsikylän Ylitse-projektin kanssa. Ylitse-projektin tavoitteena on lastensuojelun ylisukupolvisuuden ehkäisy, vertaismentoritoiminnan kehittäminen, sekä Ylitse MentorApp -mobiilisovelluksen kehittäminen osana tarjottavia sosiaalipalveluja. Lisäksi projektin tavoitteena on ylläpitää vapaaehtoisresurssia, joka mahdollistaa vertaistuen huostaanotetuille itsenäistyneille nuorille. Ylitse-projektin toiminta rahoitetaan Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (STEA) rahoituksella. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projekti.)

Opinnäytetyön aiheina meitä kiinnostivat jälkihuolto, nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja ylisukupolvinen huono-osaisuus. Kehittelimme nuorten itsenäisyyttä tukevan leirin, ja nimesimme leirin JANU-leiriksi (lyhenne sanoista *jälkihuollossa aikuistuvat nuoret*). Teoriaosuudessa käsittelemme nuoruuden haasteita ja syrjäytymistä sekä jälkihuollon asiakkuutta laaja-alaisemmin. Teoreettinen viitekehys rakentuu nuoruuden, syrjäytymisen ja jälkihuollon käsitteiden ympärille.

JANU-leiristä teimme produktin, jonka annamme SOS-Lapsikylälle käyttöön. Yksi Ylitse-projektin tavoitteista on kehittää uudenlaisia apu- ja tukipalveluita lastensuojelun sijaishuollosta aikuistuvien tueksi. Näin ollen opinnäytetyömme sopii osaksi Ylitse-projektin kehittämistyötä. Produkti (Liite 7.) on mallinnus leiristä, ja se helpottaa JANU-leirin toteuttamista myöhemmin. Produktista löytyvät leirin toimintamallit ja tavoitteet. Opinnäytetyömme koostuu sosiaalialan jälkihuollon asiakkuuden, nuoruuden haasteiden sekä toteuttamamme leirin toiminnallisen osuuden käsittelystä. Kerromme toteutuneen JANU-leirin suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista.

Leirin toiminnan tavoitteiden laatimisessa hyödynnämme vaikuttavuusketjua (Liite 5.) ja Itsenäiseen elämään siirtyvä nuori aikuinen jälkihuollossa -kuviota (Liite 6.). Vaikuttavuusketjussa on jäsennelty toiminnan tavoitteet, keinot niihin pääsemiseksi ja millaisia

toiminnan tuottamia muutoksia odotamme leirillä olevan nuoren elämään. Vaikuttavuusketjun avulla pystymme arvioimaan toimintamme välittömiä tuloksia, jotka näkyvät vaikuttavuusketjun tuotos-kohdassa. Kestävät muutokset kertautuvat vaikutuksiksi ja ulottuvat laajemmalle yhteiskuntaan. Vaikuttavuuden tavoitteet ovat syrjäytymisen ehkäisy, ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkeaminen ja yhteiskunnallisen osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen. Arviointiosuudessa mittaamme toiminnan tuottamia muutoksia. Leirin toiminnan tavoitteet ovat nuoren osallisuuden vahvistaminen, omien voimavarojen tukeminen, oikean tiedon saaminen etuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista, arjen taitojen saaminen, mahdollisuus saada tukea itsenäiseen elämään ja lomaa arjesta, vertaistuen saaminen ja sosiaalinen vuorovaikutus. Opinnäytetyö on ajankohtainen, koska jälkihuolto on uudistusten kohteena. Kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluoto laati lakialoitteen jälkihuollon ikärajan nostosta:

“Aloitteessa ehdotetaan lastensuojelulakia muutettavaksi siten, että kunnan velvollisuus lastensuojelun jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta tai viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Nykyisin jälkihuollon päättymisen ikäraja on 21 vuotta.” (Eduskunta. Lakialoite 86/2018.)

Opinnäytetyömme aloittamisen aikaan lakialoite hyväksyttiin ja laki astuu voimaan 1.1.2020. Jälkihuollon ikäraja nousee 21 vuodesta 25 vuoteen. (Valtioneuvosto.)

Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa silloinen perhe- ja peruspalveluministeri Annikka Saarikko kertoo, että moni nuori syrjäytyy tällä hetkellä itsenäistymisvaiheessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a.) Tähän me haluamme vaikuttaa. Jälkihuolto on mielenkiintoinen aihe, ja vaikka se on jonkin verran esillä, on sitä tutkittu hyvin vähän. Jälkihuolto on mahdollisen kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen ensimmäinen vapaaehtoinen sosiaalipalvelu nuoren elämässä. Jälkihuollon edut nuorelle on siis tuotava esiin monipuolisesti, jotta nuori ottaa jälkihuollon vastaan. Nuorten omia kokemuksia jälkihuollosta on alettu ottaa esille ja heidän osallisuuttaan vahvistaa. Tämä on tärkeää, jotta voidaan luoda toimiva jälkihuolto nuorten kokemusten kautta. JANU-leiriä voidaan käyttää yhtenä tukipalveluna aikuistumisen tukemiseksi. JANU-leirillä pyritään vaikuttamaan ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkeamiseen.

Taustamme opinnäytetyöhömmä ovat monenlaiset. Yksi opinnäytetyön tekijöistä työskentelee jälkihuollossa. Työssään hän kohtaa nuoria, nuorten ajankohtaisia kysymyksiä ja ongelmia päivittäin, jolloin jälkihuollossa olevien nuorten nykytilanne ja ajankohtaiset

haasteet ovat tiedossa. Toisella opinnäytetyön tekijällä on omakohtainen kokemus jälkihuollon asiakkuudesta. Hänellä on henkilökohtainen halu olla osana jälkihuollon kehittämistä, ja hänellä on siihen tärkeää kokemusperäistä tietoa. Kolmannella ei ole aikaisempaa kokemusta jälkihuollosta. Hänellä ei ole ennakko-odotuksia tai käsityksiä jälkihuollon toteutumisesta. Kaksi meistä tuo oman näkökulmansa kirkon nuorisotyönohjaajan osaamisen kautta. Näin saamme tuotua työhömmme erilaisia näkökulmia jälkihuoltoon.

2 NUORUUDEN HAASTEET JA SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytymisen käsitteelle ei ole vakiintunutta määritelmää. Siksi vaihtelu syrjäytymisen arvioinnissa on haastavaa. Määritelmää voidaan luonnehtia niin, että yksilö ajautuu sivuun sosiaalisista suhteista, vaikuttamisesta ja vallankäytöstä. Yksilö ajautuu sivuun myös mahdollisuuksista osallistua työhön, koulutukseen ja yhteisön toimintaan. Kun ihmisen mielipidettä tai näkökulmaa ei kuulla, tai hänen kansalaisuuttansa tai osallisuutta kyseenalaistetaan, puhutaan syrjäytymisestä. Syrjäytymistä voidaan kuvailla myös yksilöä ja yhteisöä yhdistävien siteiden heikentymisellä. (Laine, Hyväri, Vuokila-Oikkonen, Piirainen, Häkkinen, Laine, Ruotsalainen 2010. 11-12).

Syrjäytymistä ja köyhyyttä voidaan ehkäistä vahvistamalla ihmisen osallisuutta ja työkykyä sekä huolehtimalla sosiaaliturvasta ja peruspalveluista. Syrjäytymisessä on usein kyse hyvinvoinnille merkityksellisten tekijöiden puuttumisesta (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2019c.) Tässä kontekstissa syrjäytymisestä kirjoitetaan nimenomaan nuorten syrjäytymisen näkökulmasta. Nuoruus on kriittinen elämänvaihe monella tavoin. Kehityksessä tapahtuu fyysisiä, biologisia ja psyykkisiä muutoksia. Ulospäin muutokset näkyvät kehityksenä. (Toivio & Nordling 2011, 150–161.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee nuorten syrjäytymisen olevan yhteiskunnallisista järjestelmistä, kuten koulutus- ja työmarkkinajärjestelmästä, sekä niiden hyvinvointivaikutuksista ulkopuolelle jäämistä. Myös matala koulutus, pitkään kestänyt työttömyys ja työttömyys ylipäättään ovat merkittäviä syrjäytymisen riskitekijöitä. Edellä mainittujen lisäksi myös elämänhallintaan liittyvät ja terveydelliset ongelmat, sosiaalisten suhteiden vähyys ja syrjäytyminen yhteiskunnan osallisuudesta ovat syrjäytymisen keskeisiä osa-alueita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Nuorten syrjäytyminen.)

JANU-leirin pajat tukevat nuorta kaikissa edellä mainituissa osa-alueissa. Vaikuttavuusketjussa (liite 5.) on kuvattu toimenpiteet ja toiminnan vaikutukset, jotka ulottuvat laajemmin yhteiskuntaan. Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa kohderyhmänä ovat kaikki 15–29-vuotiaat. Lasten ja nuorten ongelmat ja kehitysvaiheet eri ikäkausina ovat hyvin erilaisia, joten nuorten syrjäytymiselle ei ole olemassa yhtä ainoaa syrjäytymismääritelmää. (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tarkastus 2013.)

Nuoruus on ikäkausi lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Nuorisolaki (L1285/2016) määrittelee nuoren 15–29-vuotiaaksi. Murrosikä on elämänvaihe, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Nuoruus ja aikuistuminen ovat käsitteitä, joihin liittyy ihmisen kehitys niin fyysisesti kuin sosiaalisissa suhteissa. Toisaalta myös molempiin käsitteisiin liittyvät vahvasti kulttuuriset oletukset sekä lainsäädännölliset oikeudet ja velvollisuudet. Työskenneltäessä aikuistumisen kynnyksellä olevien nuorten kanssa työntekijän tulee olla selvillä niin psykologisista kehitysvaiheista kuin lainsäädännöstä sekä mahdollisista tukipalveluista. (Koski & Moore 2001.)

2.1 Syrjäytymisen ehkäisy

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä selvitti, millainen on riittävä jälkihuolto vahvistamaan nuorten toimintakykyä ja itsenäisyyttä sekä tukemaan opiskelua ja siirtymistä työelämään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a.) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti). Työryhmässä ehdotettiin aikuistumista tukevaa erillislakia 18–24-vuotiaille jälkihuoltonuorille. Lain tarkoituksena olisi taata nuorelle tarvittava tuki muun muassa asunnon saamiseen, talous- ja velkaneuvontaan, opiskeluun ja työllistymiseen liittyvissä asioissa sekä psykososiaalista ja kuntoutukseen liittyvää tukea. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a.) On selvää, että nuoruutta tulisi tukea

24 ikävuoteen saakka muuttuneen puberteetin vuoksi. Nuoruus alkaa nykyään aiemmin ja jatkuu myöhempään (Nurmi 2014, 143).

Syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta uudistus on hyvä, sillä se tarjoaa lastensuojelun sijoittamille nuorille pidempiaikaista tukea nuoruuteen ja itsenäistymiseen. ”Yksikään nuori ei voi kasvaa turvallisesti ilman aikuisten tukiverkkoa”, sanoo Maaret Kallio (2017) blogitekstissään. Tukiverkko auttaa nuorta arjessa. Jälkihuolto auttaa, tukee nuorta arjessa ja antaa nuorelle tukiverkon. Syrjäytyminen käy yhteiskunnalle kalliiksi: arvioiden mukaan henkilöt, jotka ovat käyneet ainoastaan peruskoulun tai eivät ole suorittaneet sitä loppuun, aiheuttavat elinajallaan noin 295 000 euron menetyksen julkishallinnolle (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a.).

Johanna Oljemark Helsingin yliopistolta tekee artikkelissaan *Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa* ajankohtaiskatsauksen nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. Puheenvuorossaan hän käy läpi, miten syrjäytymisvaarassa oleva nuori määritellään sekä perehtyy eri tutkimuksiin ja niiden tuloksiin. Artikkelin mukaan syrjäytyneiksi luetaan ne nuoret, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä muuta koulutusta, ja jotka ovat työvoiman ja opiskelun ulkopuolella. Artikkelissa kerrotaan, että Suomessa on noin 110 000 20–29-vuotiasta nuorta, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä toisen asteen tutkintoa, mikä on merkittävä riski yhteiskunnasta tai työelämästä syrjäytymiseen. Nuorten syrjäytymistä on tutkittu viime vuosina pääsääntöisesti kvantitatiivisin menetelmin tehdyin tutkimuksin. Raporttien toteuttajina ovat olleet Sitra, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetusministeriö. Kvantitatiivisen tutkimuksen rinnalle tarvitaan kvalitatiivisia menetelmiä, jotta syrjäytymistä voitaisiin tutkia tehokkaammin. (Oljemark 2013.)

Nuorisobarometrin (2014) tutkimuksen mukaan kaksi kolmesta nuoresta vastasi syrjäytymisen olevan itse aiheutettua. Sama määrä kokee myös syrjäytymisen johtuvan laiskudesta tai omasta välinpitämättömyydestä. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteiskuntatutkimuksessa vuonna 2007 on käynyt ilmi aukko palvelujärjestelmässä: tuen puuttuminen suoraan työhön sijoittamisessa. Tutkimukseen haastateltiin 25 nuorta, jotka olivat työvoimatoimiston asiakkaana. (Tuusa & Tuusa 2014).

Huono-osaiseksi määritellään henkilö, joka on syystä tai toisesta pudonnut yhteiskunnan pohjalle. Yleensä syyt ovat moninaiset. Huono-osaisuuden piirteisiin kuuluvat esimerkiksi tulojen vähyys, hyvinvointivajeet, mielenterveysongelmat sekä päihteiden käyttö. Voidaankin puhua ongelmien kasautumisesta pitkällä aikavälillä. Huono-osaisuutta tarkasteltaessa puhutaan usein köyhyydestä ja syrjäytymisestä. Huono-osaisuuteen liittyykin erilaisia taloudellisia etuuksia, kuten toimeentulo-, työmarkkina- ja asumistuki sekä vähimmäismääräinen sairauspäiväraha. (Kainulainen & Saari 2013, 23.)

2.2 Ylisukupolvinen huono-osaisuus

Ylisukupolvisella huono-osaisuudella tarkoitetaan vanhempien hyvinvoinnin ongelmien ja huono-osaisuuden siirtymistä heidän lapsilleen (Terveys ja hyvinvoinnin laitos 2016). Huono-osaisuudella on tapana siirtyä sukupolvelta toiselle. Ylisukupolvista huono-osaisuutta tutkittaessa on havaittu, että vanhempien kasautuneella huono-osaisuudella on voimakkain yhteys perheen lasten aikuisuuden huono-osaisuuteen. Oikeuspsykiatrisen osaston asiakkaita tutkittaessa on havaittu, että monilla on ollut taustallaan ongelmainen perhe, jossa on esiintynyt esimerkiksi runsasta päihteiden käyttöä. Perhe ei ole voinut tai osannut hakea tarpeeksi ajoissa apua ongelmiin, ja ongelmat ovat päässeet kasautumaan. (Törölä 2013, 80–87.)

Huono-osaisuuden ja lastensuojelun ylisukupolvisuuden taustalla näyttää olevan osin samoja tekijöitä. (Pursi & Savisalo, i.a, 25). Ylisukupolvisuus näyttäytyy erityisesti koulutuspolkuja seuraamalla. On havaittu, että etenkin äitien koulutusvalinnoilla on suuri merkitys lasten vastaaviin valintoihin. Noin 50 prosenttia lapsista suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon, jos äiti on korkeasti koulutettu. Vastaavasti vain alle kymmenen prosenttia niiden äitien lapsista, jotka suorittavat pelkän perusasteen tutkinnon, jatkavat korkeakouluopintoihin. Koulutustason periytyminen on siis yleistä siinä joukossa, jossa on vain vähän koulutusta. Kouluttamattomuus ja sen seuraukset kietoutuvat yhteen erilaisten sosiaalisten ongelmien kuten työttömyyden, toimeentulo-ongelmien, alttiuden väkivallan tekoon sekä uhriksi joutumisen ja yleisen pahoinvoinnin kanssa. (Kortteinen & Elovainio 2012, 153.)

Sijaishuollossa kasvaneiden nuorten on vieläkin vaikeampi kiinnittyä kouluinstituutioon. On kuitenkin tärkeää, että sijaishuollossa kasvaneita ei nähtäisi automaattisesti erityisen tuen kohteena, vaan tukea pyrittäisiin antamaan muilla keinoin. (Pursi & Savisalo, a.i, 9.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että sijaishuollossa olleiden nuorten työllisyys, koulutustaso sekä taloudellinen hyvinvointi ovat suhteellisen heikkoja muihin verrattuna. (Courtney, & Hook 2017, 124–132.) Myös toimeentulotukiasiakkuus näyttää olevan pe-riytyvää. Vanhempien pitkäaikaisella toimeentulotuen asiakkuudella on voimakas yhteys lasten toimeentulotuen asiakkuuteen (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 509). Lapsuuden toimeentulo-ongelmilla on havaittu olevan tiivis yhteys myös erilaisiin, suoraan lap-sen hyvinvointiin liittyviin ongelmiin. Vanhempien toimeentulo-ongelmat näkyvät esi-merkiksi lastensuojelun asiakkuuksissa ja teiniraskauksissa sekä erilaisissa terveydelli-sissä ongelmissa. (Kortteinen & Elovainio 2012, 153–154.)

Ylisukupolvista huono-osaisuutta tutkittaessa on havaittu, että vanhempien kasautu-neella huono-osaisuudella on voimakkain yhteys perheen lasten aikuisuuden huono-osai-suuteen. Kun verrataan toisiinsa vanhempien työttömyyden, kouluttamattomuuden ja toi-meentulotuen asiakkuuden vaikutusta, voimakkaimmin lasten huono-osaisuuteen vaikut-taa vanhempien toimeentulotuen asiakkuus. (Vauhkonen, Kallio, & Erola 2017, 501, 509.) Lastensuojelun asiakkaaksi tulevat ovat usein köyhistä perheistä. Lapsista 45 pro-senttia asui perheissä, jotka olivat saaneet tai saivat toimeentulotukea tullessaan asiak-kaaksi avohuoltoon. 54 prosenttia lapsista otettiin huostaan perheistä, jotka olivat saaneet tai saivat toimeentulotukea. Yhden vanhemman perheessä asuvien lasten osuus toimeen-tulotukea saaneista on 52 prosenttia, ydinperheessä asuneiden lapsien 37 prosenttia. (Heino & Bardy 2009, 95.)

Keskimääräisesti tarkasteltuna taloudelliset ongelmat ovat lisänneet työllistymisen ja kouluttautumisen tarvetta ja motivaatiota. Kuitenkin huono-osaisten joukossa yhteisölli-sesti disintegroituneiden – heidän, joilla sosiaaliset tukiverkostot eivät tue yhteiskuntaan kiinnittymistä – ryhmä näyttäisi vetäytyvän kauemmas esimerkiksi työmarkkinoilta ylei-semmin kuin ei-huono-osaisten. Noin 50 prosenttia huono-osaisesta väestöstä on sosiaa-lisesti disintegroitunutta. (Kortteinen & Elovainio 2012, 159–160.)

Yleinen havainto huono-osaisuuden tutkimuksessa on, että erilaiset sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat kasautuvat helposti samoille ihmisille ja useimmiten niille, joiden sosioekonominen asema on valtaväestöä heikompi. Elintavat ovat aina kytköksissä ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan, ja erityisesti välittömällä kasvuympäristöllä on suuri rooli sosiaalisen perimän kannalta. (Myllyniemi 2012, 47–48; Lammi-Taskula & Salmi 2014, 148; Kainulainen 2018; Törölä 2013, 101–102.) Varhainen puuttuminen ja tuki onkin yksi keskeinen keino ehkäistä syrjäytymistä. Varhainen puuttuminen voi olla vaikkapa lapsiperheille suunnattuja palveluita. Paras keino olisi päästä vaikuttamaan nuoren kasvuympäristöön ja ehkäistä ongelmia.

2.3 Itsenäistyminen sijaishuollosta

Itsenäistymisellä tarkoitetaan tässä kontekstissa lastensuojelun sijaishuollosta tai muusta lapsuuden elinympäristöstä irrottautumista. Itsenäistyminen on elämänvaiheena haastava ja tuo monenlaisia ajatuksia nuoren elämään. Lapsuuden elinympäristö vaihtuu ja matka aikuisuuteen on alkamassa. Tarvitsevuu den ja vapauden rajanveto haastaa suuressa elämänvaiheessa olevan nuoren. Nuorelle itsenäistyminen niin kuin muutkin siirtymävaiheet elämässä tuovat omanlaisia haasteita. JANU-leirimme idea on valmistella nuorta tulevaan ja helpottaa itsenäistymisestä aiheutuvaa stressiä ja ahdistusta. Sijaishuollossa kasvaneet nuoret itsenäistyvät verrattain varhain. (Heino & Johansson 2010, 266–293).

Nuorten hyvinvointi on tärkeä osa itsenäistymistä. Sosiaalisten, taloudellisten, fyysisten ja henkisten resurssien tasapaino on edellytys hyvinvoinnille. Väliinpuotoamisen kannalta näiden osa-alueiden tukeminen on toimivan jälkihuollon vaikuttavuuden edellytys. Yhteiskunnan odotukset ja paineet kuormittavat itsenäistyvää nuorta entisestään. Yhteiskunta painostaa jo peruskoulun päättäjää valitsemaan tulevaisuuden ammatin, vaikka irtautuminen aikuisista on vasta käynnissä.

Sosiaalisen paineen kokemiseen liittyy vahvasti stressiä yhteisten normien painostaessa yksilöä toimimaan yhteisön normien mukaan. Myös sosiaalinen media luo nykynuoriin painetta olla ”jokin”. Tunne itsesi -pajassa nuori oppii positiivisuuden kautta käsittelemään omia puoliaan. Hyvien puolien vahvistaminen lisää itsetuntoa ja näin ollen vahvistaa toimintakykyä. Häpeäkulttuuri on vahvasti läsnä lastensuojelun asiakkail la. Sijais-

huoltoa edeltävät kokemukset erottavat lapsen valtaväestöstä ja lapsi saattaa kokea olevansa erilainen. Myös lastensuojelun leima on joidenkin nuorten mielestä kuormittavaa. Sijaishuollossa aikuistuneet ovat nostaneet esille pettymyksen siihen, että heidät on nähty ongelmanuorina eikä traumaattisesti oireilevina nuorina. (Pursi & Savisalo i.a, 49.)

Sijaishuollosta aikuistuneet haluavat tulla nähdyiksi tavallisina ja hyvinä ihmisinä sekä tulla hyväksytyiksi. Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat useiden tutkimuksien mukaan haavoittuvassa asemassa muihin saman ikäryhmän edustajiin verrattuna. (Courtney & Dworsky 2006, 209–219.) Uudenlaiseen elämänvaiheeseen on hyvä saada tukea, ja siksi jälkihuolto osana lastensuojelua on tärkeää. Jälkihuollon tärkeimpiä tehtäviä on tukea nuorta hänen kasvussaan ja kehityksessään kohti aikuisuutta. Vaikka itsenäistyminen ja pärjääminen on yksilöllistä, on sijaishuollosta itsenäistyneiden kertomuksissa kuultavissa erityisiä haasteita. Haasteita voivat olla muun muassa ongelmat taloudenhallinnassa, päihteiden käyttö ja läheisten ihmissuhteiden epävakaus tai puute. Itsenäistymisen haasteita ovat nuorten kokemusten mukaan myös hylkäämisen tunteen uusiutuminen, liian varhainen itsenäistyminen ja tulevan vastuun kantaminen. (Pursi & Savisalo i.a, 55–59.)

Tärkeiden suhteiden ylläpitäminen on erityisen tärkeää itsenäistymisvaiheessa. Moni nuori odottaa sijaishuoltopaikan työntekijän osoittavan heille, ettei heidän lähtönsä sijaishuollosta ole heille samantekevää. Tämä onkin haastava ajattelutapa, sillä työn kuormittavuuden kannalta työntekijän ei olisi hyvä ottaa töitä liian henkilökohtaisesti. Syrjäytymisen ennaltaehkäisemisen kannalta sijaishuollossa työskentelevän henkilön olisi toisaalta tärkeää osoittaa aitoa välittämistä nuoresta. Vertaishaastattelussa nuoret kertovat kokevansa haasteena lapsuuden elinympäristössä olleiden aikuisten katoamisen itsenäistymisen edetessä. Itsenäistyminen on prosessi, johon kasvetaan vaiheittain. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 80–107.)

Läheisverkostojen puutteen on todettu olevan epäkohta sijaishuollosta itsenäistyneiden kohdalla. Moni sijaishuollossa oleva on kokenut, että täysi-ikäistyttyään lastensuojelun instituutio määrittelee prosesseja. Täysin poikkeuksetta samaan aikaan sijaishuoltotautaiset aikuiset ovat todenneet, että ikävuodet 18 ja 19 ovat “kokeilujen, onnistumisten ja

epäonnistumisten aikaa”. Sijaishuollon viimeisien vuosien olisikin hyvä valmistella nuoria kohtaamaan näitä tilanteita. Vastuuta ja vapauden tunteen hallintaa tulisi näin ollen saada harjoitella jo ennen aikuistumista sijaishuollossa. (Pursi & Savisalo i.a, 55–59.)

3 SOS-LAPSIKYLÄ JA YLITSE-PROJEKTI

Opinnäytetyömme työelämäyhteistyökumppanimme SOS-Lapsikylän tavoitteena on ensisijaisesti tukea lapsia ja perheitä niin, että lapset voisivat asua omassa kodissaan. SOS-Lapsikylä tarjoaa myös mahdollisuuden elää sijaisperheessä, jos kotona asuminen ei ole mahdollista. (SOS-Lapsikylä. Lasten suojelu.) Keskeistä toiminnassa on moniammatillisen tiimin ja yhteisön tarjoama tuki sekä palveluiden räätälöinti juuri perheen tarpeen mukaan, oli sitten kyseessä suurempi sisarusarja tai apua tarvitseva perhe. (SOS-Lapsikylä. Lasten suojelu.)

Lapsikylällä on tarjota erilaisia tukivaihtoehtoja, kuten perhekuntoutusta, tukiperhetoimintaa ja perhekumppanipalvelua. Suomessa SOS-Lapsikylä tuottaa kolmannen sektorin lastensuojelupalvelua yhdellätoista (11) eri paikkakunnalla. SOS-Lapsikylä on toiminut vuodesta 1962, ja vuonna 2018 heidän palveluidensa piirissä oli 750 lasta ja nuorta. SOS-Lapsikylän pitkä ja vankka historia Suomen lastensuojelukentällä on vakiinnuttanut sen osaksi Suomen perhe- ja sosiaalipalveluiden palvelukokonaisuutta. (SOS-Lapsikylä. Lasten suojelu.)

SOS-Lapsikylä kuuluu myös kansainväliseen SOS Children’s Villages -järjestöön, joka toimii sadassakolmessakymmenessäviidessä (135) maassa. 70 Years of Impact -vaikuttavuusraportin mukaan SOS-Lapsikylä on tarjonnut neljälle miljoonalle lapselle mahdollisuuden elää turvallista lapsuutta. (SOS-Lapsikylä. Organisaatio; SOS-Lapsikylä. Työmme maailmalla.) Lapsikylän 70 Years of Impact -vaikuttavuusraportin mukaan SOS Children’s Villages -järjestö on toiminut seitsemänkymmenen (70) vuoden ajan tarjoten

hoitoa vuosina 1949–2019. Heidän toimintansa neljä tärkeintä vaikutusta ovat avuntarpeen ylisukupolvisen kierteen katkaiseminen, itseluottamuksen tukeminen koulutuksen ja työllistymisen kautta, perustarpeiden täyttäminen ja onnellisen elämän peruspilarit.

Vuonna 2019 julkaistun vaikuttamisraportin mukaan 70-vuotisen toiminnan vaikutuksien tulokset ovat olleet hyvät. Noin 90 prosentilla autetuista on vahvat tukiverkot, hyvät suhteet perheisiinsä ja he pitävät huolta lapsistaan. Yli 80 prosentilla autetuista on toisen asteen koulutus sekä tarvittavat taidot työpaikan saamiseen. Autetuista noin 60 prosenttia pystyy itse ansaitsemaan riittävän toimeentulon. Autetuista 90 prosentilla täyttyvät perustarpeet, joita ovat asunto, riittävä ruoka ja pääsy terveydenhuollon palveluiden piiriin. 80 prosenttia autetuista kokee olevansa turvassa ja suhtautuu positiivisesti elämään. (SOS Children's Villages International.)

SOS-Lapsikylä järjestää jälkihuoltoa valtakunnallisesti ympäri Suomea. Heillä on käytössä asumisharjoittelu-, jälki- ja jatkohuoltopalveluita, jotka tukevat nuorta itsenäiseen elämään turvallisten aikuisten avulla. SOS-Lapsikylällä on tarjota tällä hetkellä jälkihuoltoon siirtyvälle nuorelle jälkihuoltoon erikoistunut työntekijä, jälkihuoltoasunto sekä SOS-Lapsikylän sijaishuollossa olleille, 21 vuotta täyttäneille omarahoitteinen tuki. Lapsikylässä asiakassuunnitelmassa määritellään jälkihuollon sisältö, ja nuoren itsenäistymistä tuetaan pitkäaikaisilla ja turvallisilla ihmissuhteilla. (SOS-Lapsikylä. Palvelut. Jälkihuolto.)

Lapsikylällä on jälkihuollon parantamiseksi erilaisia kehittämishankkeita, joista erityisesti Ylitse-projekti on suunnattu opinnäytetyömme teemaan. Ylitse-kehittämistyöllä haetaan ratkaisuja lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien vähentämiseen. Ylitse-projekti pyrkii kehittämään uudenlaisia apu- ja tukipalveluita lastensuojelun sijaishuollosta aikuistuvan tueksi. SOS-Lapsikylän strategian yhtenä tavoitteena oli löytää vuosien 2014–2018 aikana keinoja tunnistaa ja ehkäistä lastensuojelutarpeen ylisukupolvista ketjua. Ylitse-projekti on osaltaan tuottanut tietoa ja vastauksia tavoitteen saavuttamiseksi. Vuosina 2016–2017 Ylitse-projektin kehittämistyön taustaksi järjestettiin ympäri Suomea kaksikymmentä (20) kokemustietoon perustuvaa työpajaa sijaishuollosta aikuistuneille nuorille. Pajoissa käsiteltiin elämänkulun käännekohtia, niihin liittyviä palvelutarpeita sekä pohdittiin sijaishuollon merkitystä. Pajoissa käsiteltiin muun muassa seuraavia

teemoja: kotielämä ennen sijoitusta, sijoitus, sijaishuoltoaika, itsenäistyminen ja jälkihuolto, perheen perustaminen ja oma elämänpolku. Palvelu on tavoittanut vuosien aikana yli 100 sijaishuollosta itsenäistynyttä nuorta ja aikuista. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projekti.)

Koottu kokemustieto voi antaa peilipintaa, oivalluksia ja vinkkejä tulevaisuutta pohdittaessa. SOS-Lapsikylän nettisivuille koottu sijaishuoltotaustaisten tietopankki tarjoaa hyviä vinkkejä sijaishuollosta itsenäistyville, ammattilaisille ja muille asian koskettamille henkilöille. Sijaishuolto elämänpolulla -tietopankista löytyy sijaishuollosta aikuistuneiden kokemuksia ja pohdintoja, linkkivinkkejä ja tehtäviä erilaisia elämänvaiheita käsitteleväksi lukukokemukseksi. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projekti.)

Ylitse-projektissa työskentelevät Katariina Pursi ja Oskari Savisalo kokosivat vuonna 2018 kokemustietoa sisältävän julkaisun Näkökulmia lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien ehkäisyyn. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projektin toimintakertomus 2018.) Julkaisu julkistettiin Ylitse-seminaarissa marraskuussa 2018. Kokemustietoa ammattilaisen työn tueksi -julkaisu sisältää tutkimustietoa lastensuojelutarpeen ylisukupolvisuudesta ja hankkeen aikana kerättyä kokemustietoa. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projektin toimintakertomus 2018.)

Projektissa työskennellyt Katariina Pursi siirtyi toisiin tehtäviin vuonna 2018 ja vuoden 2018 lopussa palkattiin uusi työntekijä Nita Austero. Vuonna 2019 tärkeimpinä tavoitteina on Ylitse MentorApp -mobiilipalvelun vakiinnuttaminen osaksi SOS-Lapsikylän palvelukarttaa, toiminnan tuominen markkinoille, projektin kehittäminen ja toiminnan laajentaminen uusiin toimintaympäristöihin. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projektin toimintakertomus 2018.)

Ylitse-projektin aikana kehitettiin digitaalinen sovellus sijaishuollosta aikuistuvien ja aikuistuneiden tueksi. Ylitse MentorAppin kautta itsenäistymisen kynnyksellä olevan ja jo itsenäistyvän nuoren on mahdollista saada vertaistukea elämään digitaalisen palvelun muodossa. Digipalvelun kautta voidaan pohtia erilaisten elämänvaiheiden kysymyksiä ja haasteita koulutetun vertaismentorin kanssa. Sovellusta voi käyttää kuka tahansa. Vertaismentorit auttavat itsenäistymiseen, opiskeluun, työelämään ja vaikkapa perheen perustamiseen liittyvissä kysymyksissä. (SOS-Lapsikylä. Ylitse-projekti.)

4 JÄLKIHUOLLON ASIAKKUUS

Jälkihuolto on lakisääteisesti turvattu vapaaehtoinen palvelu lastensuojelun asiakkaille ikävuosille 18–21 (L 417/2017). Jälkihuollon päätavoite on tukea itsenäistyviä nuoria ja heidän kanssaan tehtävää jälkihuoltotyötä. Jälkihuoltoa voidaan toteuttaa monella eri tavalla asiakkaan tarpeiden mukaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Lastensuojelun käsikirja.) Tämä opinnäytetyö perustuu ajatukseen, jonka mukaan mielestämme olisi hyvä tehostaa nuoren elämää jälkihuollossa itsenäisyyteen tähtäävän leirin muodossa. Jälkihuolto on osa lastensuojelun sosiaalityötä ja sitä tarjoavat kunnat sekä yksityiset sektorit. Jälkihuoltoa järjestetään sijaishuollon päättymisen jälkeen silloin, kun lapsi on ollut sijoituksessa kodin ulkopuolella yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta (L 417/2017). Laki lastensuojelulain muuttamisesta (L 542/2019) on säädetty jälkihuollon ikärajan nostamisesta alkaen 1.1.2020 niin, että ikäraja nousee 25 vuoteen tai viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolella sijoitettuna (Valtioneuvosto).

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaali- ja terveystalitiikasta ja valmistelee sosiaalityötä koskevat lait. Sosiaalityötä tehdään maanlaajuisesti kuntien, kuntayhtymien ja järjestöjen sosiaalihuollon palveluissa. Sosiaalityötä voi tehdä itsenäisenä palveluna tai osana muita palveluita. Sosiaalityön tarkoitus on ongelmien ehkäiseminen, korjaaminen tai poistaminen, ja sitä tehdään niin perheiden, yhteisöjen ja rakenteiden kuin yksilötasolla. Sosiaalityö pyrkii yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen ja eriarvoistumisen ennaltaehkäisyyn. Sosiaalityötä ohjaa muun muassa sosiaalihuoltolaki. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b.)

4.1 Jälkihuolto osana nuoren elämää

Jälkihuolto määritellään lastensuojelulaissa (L417/2007) tarkasti. Jälkihuolto on vapaaehtoista, mutta laki määrittelee, että kunnan on järjestettävä nuorelle jälkihuoltoa ja tehtävä suunnitelma siitä. Vaikka nuori kieltäytyisikin jälkihuollosta, on sen aina oltava saatavilla 25-vuotiaaksi asti (1.1.2020 alkaen; L542/2019).

Jälkihuoltoa voidaan erityisistä syistä tarjota nuorelle, vaikka hän ei olisikaan ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Jälkihuoltoa on järjestettävä niille, jotka jäävät toiminnan ulkopuolelle, kuten avohuollon tukitoimena sijoitetut lapset. Tällä varmistetaan, ettei itsenäistyvä nuori jää ilman tukea. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Lastensuojelun käsikirja.) Lastensuojelulain kolmastoista pykälä velvoittaa tukemaan nuoria avohuollon tukitoimena ja sijoitettuja lapsia myös täysi-ikäisenä. Avohuollon sijoitus ei poista kunnan velvollisuutta täysi-ikäisen nuoren tukitoimien suhteen. (Laaksonen 2004, 12–13.)

Jälkihuollon tarkoituksena on auttaa ja tukea nuorta itsenäistymisessä sekä kasvamaan aikuiseksi. Jälkihuollossa oleva nuori tarvitsee riittävästi tukea ja ohjausta – sijoituksen jälkeen nuorta ei voi jättää selviytymään yksin. Lastensuojelusta nuori tarvitsee erityisen paljon tukea päästääkseen oman elämänsä alkuun. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelun käsikirja.) Jälkihuollon työntekijä tukee nuoren itsenäistymistä asumiseen liittyvissä asioissa: antaa sosiaaliohjausta, joka sisältää henkilökohtaista tiivistä neuvonantoa sekä auttaa kouluun ja työllistymiseen liittyvissä asioissa. Jälkihuollossa voidaan keskustella myös elämänhallintaan liittyvistä asioista, ja nuori voi saada taloudellista tukea. Jälkihuollossa nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee yhdessä nuoren kanssa hänen tarpeitaan vastaavan ja tukevan palvelukokonaisuuden, joka kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaksi. Jälkihuolto koostuu neljästä eri osasta: suunnittelusta, nuoren tukemisesta, lähiverkoston tukemisesta ja arvioinnista. (THL. Lastensuojelun käsikirja.)

Ennen jälkihuoltoa lapselle tai nuorelle tehdään hoito- ja kasvatussuunnitelma, jonka tavoitteet ovat helposti toteutettavia arjessa ja niitä on myös helppo arvioida. Jälkihuollon suunnittelu voidaan aloittaa näin ollen jo hyvissä ajoin sijoitusvaiheessa ja lapsi tai nuori on mukana suunnittelussa. Suunnittelussa on kolme tasoa: huolto-, hoito- ja kasvatus- sekä jälkihuoltosuunnitelma. Jälkihuolto kuuluu lastensuojeluun ja huoltosuunnitelma on lastensuojelulakiin perustuva tarkka suunnitelma, johon kirjataan asiat tarkasti. (Laaksonen 2004, 15.)

Suunnitelmassa tulee kiinnittää huomiota psykososiaalisen tuen tarjoamiseen sekä nuoren motivoimiseen tuen vastaanottamisessa. Sijoituksen aikana tehdyt havainnot nuoresta toimivat pohjana hoito- ja kasvatussuunnitelmassa. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tulee

olla osa huoltosuunnitelmaa ja niistä tulisi löytyä toisiaan tukeva punainen lanka. Sijais-
huollon ja sosiaalitoimen tulisi näin ollen toimia yhteistyössä ja hyvässä vuorovaikutuk-
sessa keskenään, jotta hoito- ja kasvatussuunnitelma sekä huoltosuunnitelma tukisivat
toisiaan. (Laaksonen 2004, 17–18.)

Jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä nuori on itse suuressa roolissa tavoitteiden asettami-
sessa. Kun nuori kokee, että häneen luotetaan, myös itsetunto vahvistuu. Jälkihuoltosuun-
nitelmassa avataan eri osia jälkihuoltoprosessista. Aikuisen vastuulla on tukea nuorta
suunnitelman tekemisessä, mutta jättää lopulliset ratkaisut nuoren itsensä päätettäväksi.
Tällä tuetaan nuoren toimintaa päätöksenteossa. (Laaksonen 2004, 18–19.)

Jälkihuolto on hyvin tärkeä osa nuoren elämää sijoituksen jälkeen, kun nuori opettelee
vasta itsenäistymään. Sijoituksessa olleiden nuorten kyvyt selviytyä itsenäistymisproses-
sista vaihtelevat nuoren kokonaistilanteesta ja voimavaroista riippuen. Osalla nuorista voi
olla hyvinkin traumaattisia kokemuksia taustalla, osa taas saattaa kärsiä päihde- ja mie-
lenterveysongelmista tai neurologisista poikkeavuuksista. (Pukkio & Hipp 2016, 8–9.)
Jo pelkästään sijoitus kodin ulkopuolelle voi olla lapselle tai nuorelle hyvin vaikea koke-
mus.

Jotta voisimme antaa parasta mahdollista apua mahdollisimman monelle nuorelle,
olemme halunneet nostaa vertaistuen merkityksen jälkihuoltoon siirtymisessä. Vertais-
tuen merkitys tunnustetaan tänä päivänä ja sen käyttö on yleistä sosiaali- ja terveysalan
palveluissa. Vertaistuki antaa nuorille eväitä itsenäistymiseen, ja sen kautta nuori voi sa-
noittaa omaa kokemustaan toisen samassa tilanteessa olevan kanssa. (Terveyden ja hy-
vinvoinnin laitos. Sosiaalisen kuntoutuksen opas.) Lastensuojelun käsikirja mainitsee
yhtenä jälkihuollon palveluna esimerkiksi mahdollisuuden osallistua vertaistukiryhmään
(Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja).

Suomessa vertaistoiminnan muotoja syntyi jo vuonna 1940. Vertaistoiminta yleistyi
1990-luvun puolessavälissä etenkin vammais-, potilas-, omais- ja mielenterveysjärjes-
töissä. Toiminta on kasvanut, mikä kertoo siitä, että ihmisillä on tarve jakaa kokemuksi-
aan ja saada samankaltaisessa tilanteessa olevilta tukea. (Aaltonen i.a.) Nykyään vertais-
tukea toteutetaan monella tapaa. Vertaisuuden määritelmiä ovat keskinäinen asiantunti-
juus, voimavarat, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Sana vertaistuki tulee englanninkielisistä

sanoista ”self help” (oma apu), ”self-help support” (toiminnan tukija), ”mutual aid” (keskinäinen tuki) ja ”peer support” (vertaistuki/tukiryhmä). Vertaistuki ja vertaistoiminta tarkoittavat samaa, ja niitä käytetään samoissa asiayhteyksissä. Vertaistoiminta on kuitenkin laajempaa toimintaa kuin vertaisuus ja vertaistuki, ja se kattaa kaiken vertaistukseen sisältyvän kokonaisuudessaan. (Mikkonen 2009, 28.)

Mikkosen (2011, 205.) mukaan vertaistuen avulla on mahdollista lieventää ja purkaa syrjäytymisen aiheuttamia haittoja sekä niiden takia sisäistettyä kielteistä identiteettiä ja sen luomaa leimaa. Vertaisuudessa on kyse ihmisten välisestä suhteesta, ja siihen liittyvät luottamus ja tuki, jota kutsutaan samassa yhteydessä vertaistueksi. Samankaltainen elämäntilanne ennen tai nyt ja niihin liittyvät kokemukset synnyttävät vertaisuutta. Vertaisilla onkin kykyä ymmärtää toisten samanlaisia tarpeita omien kokemustensa vuoksi. Tällä tavoin he pyrkivät ratkaisemaan tai lieventämään elämäntilannettaan. Vertaiselta saatu tuki ja tieto sopivina annoksina voivat auttaa elämänmuutoksessa tai sopeutumisvaiheissa. (Mikkonen & Saarinen, 2018, 26–27.)

JANU-leirille osallistuvat nuoret antavat ja saavat toisiltaan vertaistukea. Ylitse- projektissa ja leirillämme vertaistukea antaa koulutettu vertaismentori. Vertaismentori on leirillä mukana ryhmätoiminnassa ja kertomassa kokemuksestaan. Vertaismentori mahdollistaa nuoren aikuisen keskinäisen tuen ja kokemustiedon jakamisen. Mentoroinnin tavoitteena on, että vertaismentori hyödyntää omaa kokemustaan auttamalla ja neuvomalla sijaishuollosta itsenäistyviä. Leirillä olleella vertaismentorilla on vahva kokemus niin lastensuojelusta kuin jälkihuollon asiakkuudesta: kahdeksan vuoden kokemus lastensuojelusta ja kaksi vuotta jälkihuollossa. Mentori on kokenut jälkihuollon hyvänä ja työntekijän tuen sekä jämptin asenteen korvaamattomina itsenäistymisessä. (Vertaismentori. Henkilökohtainen tiedonanto 1.9.2019)

Törrönen ja Vauhkonen (2012, 34) vertaishaastattelivat sijoitettuja itsenäistyviä nuoria heidän kokemuksistaan esimerkiksi sijaishuollosta. Nuori vastaa haastattelun yhteen kysymykseen: ”sä et voi ymmärtää tätä, kun sua ei ole huostaanotettu”. Kukaan ei todellakaan voi tuntea samaa, jos ei itse omaa samanlaista taustaa. JANU-leiri tuokin yhteen saman taustan omaavat henkilöt ja auttaa nuoria tutustumaan uusiin ihmisiin kokemusten kautta. Jo itsenäistyminen itsessään tuo elämään suuria muutoksia. Menneisyyden

jakaminen vertaisensa kanssa vaikutti nuorille ilmeisen tärkeältä, selviää Törrösen ja Vauhkosen (2012, 38) kirjoitetussa vertaistutkimuksessa.

4.2 Leirityö osana jälkihuollon tukitoimia

Nuorille on tarjolla leirejä ja niitä järjestävät esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat ja seurakunnat, mutta tällä hetkellä leirityö ei ole osana jälkihuollon työmenetelmiä. Alueellisia eroja voi kuitenkin esiintyä.

Leirityö on osa kasvatustyötä, ja leirillä yhdistyvät kasvatuksellinen ja elämyksellinen ulottuvuus. Leiri ympäristönä mahdollistaa näin ollen myös pedagogisen työtteen: pedagogiikassa on kyse oppimiseen tähtäävästä toiminnasta. Pedagogiikka tarkoittaa tässä yhteydessä tapaa, jolla JANU-leirin pajoissa opetetaan itsenäistymiseen liittyviä taitoja. Yleisesti pedagogiikalla tarkoitetaan tapaa, jolla opetus järjestetään ja sen näkemyksellisiä kasvatuksellisia periaatteita. (Hellström 2008, 295-297).

Leirillä opitaan myös yhteistyötaitoja, työnjakoa, erilaisia toimintatapoja ja sovitusta säännöistä kiinni pitämistä ohjaajan avustuksella. Pedagogisesti ajateltuna leiriläisten ryhmäytymisellä on vaikuttava merkitys leirin pajojen sisältöjen oppimiseen. Turvallisessa ryhmässä työskentelyllä on yhteys oppimiseen. Turvallisessa ryhmässä on tilaa keskittyä olennaiseen, eli opiskelemiseen. Turvallisessa tilassa nuorella on myös mahdollisuus olla epävarma, epäonnistua, kysellä, kyseenalaistaa ja reflektoida. (Ritokoski 2010a, 69-72.)

Leiri toimii kasvatusalustana itsenäistymiselle. Itsenäistyvien nuorten leirillä painotimme yhteisiä sääntöjä. Yhteisiä sääntöjä oli kaksi: ei saa poistua alueelta ilman lupaa ja ei saa mennä yksin uimaan. Annoimme riittävästi vapautta nuorille turvallisuuden puitteissa, koska kyseessä oli itsenäistymiseen tähtäävä leiri. Ohjaajat ovat vastuussa turvallisuudesta koko leirin ajan. Työntekijälle leiri tarjoaa mahdollisuuden päästä ainutlaatuisella tavalla lähemmäksi nuoria, koska työtä tehdään ympäri vuorokauden. Toimintaympäristönä leiri mahdollistaa monenlaisen tekemisen. Leirin aikana voidaan tehdä ryhmäytymisleikkejä ulkona tai kädentaitoja sisällä. Illalla yhteisiä hetkiä vietetään ulkona nuotion äärellä.

Sami Ritokosken *Työ, jolla on tulevaisuus* -tutkimuksen mukaan leirityön vahvuuksia ovat leireillä tapahtuva aikuisten ja lasten kohtaaminen, tukeminen, auttaminen ja kuunteleminen. Tutkimuksessa todetaan myös leirin mahdollisuudet erilaisten asioiden ja taitojen oppimiseen. (Ritokoski 2010b, 46.) Leirillä kohdataan elämän perusasiat: toiset ihmiset, ruoka, lepo ja toiminta. Leiri on vaativa työväline ja voi olla työntekijöille hyvinkin raskas. Suunnittelu ja huolellinen valmistelu edesauttavat työntekijöiden jaksamista. (Ketola 2002. 50–55.)

Leirityö on kaiken kaikkiaan hyvin intensiivistä työtä, koska se mahdollistaa tiiviin työskentelyn lyhyelläkin aikavälillä. Leirillä on tarkoitus saada nuori hahmottamaan asioita uudesta näkökulmasta. Toimintaympäristönä leiri mahdollistaa kasvatuksen ja luontosuhteen välisen ainutlaatuisen kokemuksen. Leiri on mahdollisuus irrottautua arjesta ja tutusta ympäristöstä uusista ystäväistä ja kokemuksista nauttien. Tutusta ympäristöstä irrottautuminen mahdollistaa myös tutustumisen uusiin ystäviin eri tavalla kuin kotiympäristössä. (Ritokoski 2010b, 46).

Leirillä nuori saa harjoitella turvallisessa ympäristössä ottamaan vastuuta itsestään ja tavaroistaan. Nuori saattaa olla ensimmäistä kertaa poissa huoltajiensa luota, mikä voi olla hyvinkin voimaannuttava kokemus nuorelle. Käytimme leirillä erilaisia menetelmiä, jotka tukivat arjen rutiinien luomista, sosiaalisista suhteista huolehtimista, päätösten ja valintojen tekemistä ja niiden seurauksien ymmärtämistä sekä kykyä huolehtia kodista ja ylläpitää sitä. Toiminnallisia menetelmiä käytimme vuorovaikutuksen välineenä. Luovan tekemisen kautta voidaan tuoda julki paremmin omia ajatuksia. JANU-leiri jaettiin neljään pajaan: Oma talous ja budjetointi; Oma koti, arki ja yksin oleminen; Arjen taidot sekä Omat voimavarat.

Ryhmätoiminta tarjoaa nuoren psykososiaalisen kehityksen kannalta merkityksellisiä asioita kuten johonkin liittymisen, kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen, osallistumisen, osallisuuden ja vaikuttamisen. Osallistuminen sosiaaliseen toimintaan ennaltaehkäisee nuoren kokemaan yksinäisyyttä, eristäytymistä ja masennusta. Ryhmä on nuorelle peili, josta hän voi heijastaa toimintatapojaan. Siten ryhmä tarjoaa nuorelle runsaan ja jatkuvasti muuttuvan mahdollisuuden itsetuntemuksen lisäämiseen eli reflektioon. Kuulluksi tuleminen ryhmässä, nuoren asioihin ja tunteisiin reagoiminen sekä palautteen antaminen

mahdollistavat toimintakyvyn laajenemisen. Ryhmässä oleminen lisää nuoren vuorovai-
kutustaitoja ja auttaa käsitteellistämään tunteita ja elämän vaikeita tilanteita. (Heikkinen,
A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. 2007, 81—82.) JANU-leirillä nuori voi
vertaistuen sekä läsnä olevien ohjaajien kanssa turvallisessa ympäristössä löytää itsestään
uusia voimavaroja, jotka kantavat itsenäistymisen matkalla. Leirillä nuori voi myös alkaa
hahmottaa itsenäistymiseen liittyviä asioita uudesta näkökulmasta.

Oma talous ja budjetointi -pajassa käsiteltiin talouteen liittyviä asioita. Talouden ja oman
rahankäytön hallinta on tärkeä osa kaikkien elämää ja vaikuttaa moneen elämän osa-
alueeseen. Jo ennen itsenäiseen elämään siirtymistä olisi hyvä miettiä omaa rahankäyttöä ja
olla tietoinen omasta rahatilanteesta sekä siitä, miten omia varojaan käyttää. Nuorille voi
tulla yllätyksenä, mitä itsenäinen elämä ja sen tuomat vastuut sisältävät. Rahankäytön
epävakaus voi aiheuttaa nopeasti ongelmia, jotka näkyvät ensisijaisesti maksuhäiriömer-
kintänä ja sen myötä oman elämän kontrollin menettämisenä. Suomessa on maksuhäi-
riömerkinnän saaneita 383 500. Useasti ongelmaan ei ole kysytty apua tarpeeksi ajoissa.
(Asiakastieto Oy i.a.)

Nuoren olisi hyvä olla tietoinen mistä raha tulee, kuinka kauan tulee pärjätä tietyllä raha-
määrällä ja harjoitella oman budjetin tekemistä ennen itsenäisyyteen siirtymistä. Oman
talouden hallinnassa erityisen tärkeää on ennakoiminen. Näin eteen tulevat raha-asioihin
ja talouteen liittyvät kysymykset eivät ole vieraita, ja niitä on helpompi sisäistää ja käsi-
tellä. Jos rahankäytöstä ja siihen liittyvistä realiteeteista ei ole keskusteltu, voi ilmetä pit-
källe tulevaisuuteen vaikuttavia ongelmia. Rahan vähyden, sen huolimattoman käytön
tai velkakierteen vuoksi voi joutua taloudelliseen ahdinkoon. Rahan puute ja velkaantu-
minen voivat aiheuttaa ahdistusta, stressiä ja ongelmia sosiaalisissa suhteissa. (Mielen-
terveystalo 2019. Mistä taloudellisessa ahdingossa on kyse.)

Jotta talouteen ja sen hallintaan liittyvät kysymykset eivät olisi vieraita itsenäisyy-
teen siirtymisen kynnyksellä, tarvitaan useita keskustelunavauksia asiasta sekä käytän-
nön harjoituksia. On myös hyvä vaihe vaiheelta selittää, mistä on kyse ja miksi tehdään
tällä tavalla, jotta asiat tulisivat tutummaksi ja rutiiniksi elämässä. Tätä halusimme har-
joitella leirillä. Oma talous ja budjetointi -pajan tarkoitus on tuoda esiin nuorille konk-
reettisesti, millaista heidän rahankäyttönsä on, mitkä ovat heidän käytössään olevat kuu-
kausittaiset varat, miksi on tärkeää välttää maksuhäiriömerkintää, mitä seurauksia sillä on

ja miten elämästä voi myös maksuhäiriömerkinnän tullessa selviytyä tarkan budjetin ja talouden etukäteen suunnittelemisen ansiosta.

On siis hyvä tuoda ilmi nuorille pajoissa arkikielellä, mitä kaikki tämä käytännössä tarkoittaa, ja saada keskustelua aikaan heidän omasta rahankäytöstään, jotta aihe tulee turvallisesti lähemmäs heidän elämäänsä. Tärkeää oli myös pajan aikana motivoida nuoria ja kannustaa heitä kohtaamaan arjen realiteetti rahan suhteen ja pitämään rahankäyttöä hallussa. Yksi tärkeä osa pajaa oli myös puhua nuorille avun pyytämisestä varhaisessa vaiheessa, jos rahankäyttö ei ole hallussa ja laskupino alkaa kasvaa velkaantumisen edessä. (Mielenterveystalo 2019. Mistä taloudellisessa ahdingossa on kyse.)

Arjen taidot -pajassa liikutaan arjen taitoihin liittyvien teemojen ympärillä. Arki ja arjen hahmottaminen on joillekin nuorille hyvinkin haastavaa eikä suinkaan itsestään selvää. Arjen taitoihin kuuluvat muun muassa henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista, taloudesta, riittävästä ja monipuolisesta ravinnosta, liikkumisesta, levosta ja ihmissuhteista huolehtiminen. Nämä kaikki vaikuttavat omalla tavallaan kestäväan elämäntapaan. (Mielenterveystalo 2019. Nuorten mielenterveyden vahvistaminen).

Oma koti, arki ja yksin oleminen -pajan tavoitteena on kokemus oman elämän haltuunotosta. Pyrimme lisäämään nuoren kiinnostusta omaa hyvinvointia kohtaan ja nuoren kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksista omaan elämään. Arjenhallintaan kuuluvat jokapäiväisen elämän rutiininomaiset asiat, kuten ruokailu, nukkuminen, liikunta ja arkivelvollisuudet. Arkivelvollisuuksia ovat kodin yleinen siisteys, laskujen maksaminen ja töissä tai koulussa käyminen. Arjenhallintataitoihin kuuluvat myös stressin- ja ajanhallinta sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen. Nämä yhdessä ylläpitävät hyvinvointia ja terveyttä sekä vaikuttavat koettuun turvallisuudentunteeseen positiivisesti. Näitä keinoja tarvitaan aikuiseen, itsenäiseen ja vastuulliseen elämänvaiheeseen siirtymisessä sekä hyvän ja tasapainoisen elämän rakentamisessa. (Siltanen, Lindberg & Savolainen 2016, 12.)

Arkirytmien ylläpitäminen on osa elämäntähtäystä. Usein päivää rytmittävät koulu tai työ, ruokailu, harrastukset, sosiaaliset suhteet ja uni. Kun vuorokausirytmä on tasapainossa ja arki sujuu omalla painollaan ilman suurempia ponnisteluja, stressinhallinta on helpom-

paa. Elämässä on monenlaisia stressitekijöitä, jotka voivat hetkellisesti kuormittaa paljonkin. Tällöin rutiinit ja elämän säännöllisyys edesauttavat stressaavan elämäntilanteen ylipääsystä. Arjen ja viikonlopun tulee erottua toisistaan. Tämä katkaisee rutiinia, tuo vaihtelua viikkoon ja usein antaa jotain positiivista odotettavaa. Liian kauan samanlaisena toistuva arkirytmii ja samanlaisena toistuvat päivät puuduttavat ja usein pienistä hyvistä arjen hetkistä nauttiminen vaikeutuu. Arjesta poikkeavat päivät tuovat jotain positiivista odotettavaa. Ihminen kaipaa kauaskantoisten tulevaisuudenhaaveiden lisäksi myös lähempänä olevia, pieniä tavoiteltavissa olevia haaveita ja toiveita. Esimerkiksi raskaan koulu- tai työviikon jälkeen hämmöttävä viikonloppu antaa mahdollisuuden nukkua pidempään ja vapauttaa aikaa sosiaalisille suhteille, jotka auttavat jaksamaan arjen keskellä. (Nyyti 2016.)

Omat voimavarat -pajan tarkoituksena on saada nuoret tietoisemmiksi omista sisäisistä voimavaroistaan ja auttaa heitä löytämään uusia voimavaroja sosiaalisen tuen avulla. Voimaantumisen on sekä yksilöllinen että sosiaalinen prosessi. Nuori saa muilta tukea omaan voimaantumiseensa ja voi itse antaa tukea toisille. Tämä tukee osallisuuden kokemusta ja merkityksellisyyden kokemusta yksilöllisesti. Ihminen tarvitsee muutoksiin voimavaroja, sillä muutoksen lopputulokseen vaikuttavat käytettävissä olevat voimavarat. Ihminen valitsee muutoksen tai kriisin hetkellä itselleen mieluisan vaihtoehdon. (Hentinen, Ilja & Mattila 2009, 108.)

Yksilön voimaantuessa itsetuntemus ja tietoisuus omista arvoista syvenevät. Itsetuntemus ja arvot ohjaavat tekemiämme valintoja ja auttavat valintojen vaikutuksien arvioimisessa suhteessa omaan hyvinvointiin. Voimaantuessa yksilö kokee, että tilanteen muuttamiseen on olemassa mahdollisuus. Voimavarat antavat kyvyn luovien vaihtoehtojen löytämiseen erilaisten ongelmien ratkaisussa. (Hentinen, Ilja, & Mattila 2009, 106.) Viikonlopun aikana pyrimme vahvistamaan nuorten omia voimavaroja ja mahdollistamaan uusien voimavarojen löytämisen. Tärkeintä on saada aikaiseksi myönteinen prosessi positiivisen ajattelun ja kokemusten avulla. Myönteinen prosessi vähentää voimattomuuden ja tarkoituksettomuuden tunnetta. (Hentinen ym. 2009, 110.)

Taidemenetelmien käyttö voi mahdollistaa ja edesauttaa ihmisten kommunikaatiota sekä ilmaisua ja toimia samalla jäsentämisen tilana. Taide- ja kulttuurilähtöisiä menetelmiä

voi soveltaa laaja-alaisesti, eivätkä ne ole ikä- tai sektorisidonnaisia. Taidelähtöinen työskentely pyrkii saamaan esille voimaannuttavia, merkityksellisiä ja itsetuntemusta vahvistavia tekijöitä yksilöiden tai ryhmien parissa. Taidelähtöisten menetelmien kautta syntyneet kokemukset ja elämykset voivat auttaa jäsentämään todellisuutta sekä toimia oppimisen lähteinä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019. Lapset, Nuoret ja Perheet.)

4.3 Psykososiaalinen tuki ja sosiaalinen kuntoutus jälkihuollossa

Psykososiaalinen tuki on kokonaisvaltaista psyykkistä, sosiaalista ja henkistä tukea. Sen tarkoitus on edistää asiakkaan sopeutumista ja selviämistä eri elämäntilanteissa. Psykososiaalisessa tuessa keskeisintä on kohdata asiakas yksilöllisesti ja kunnioittavasti. Perustana on työntekijän ja asiakkaan suhde. Psykososiaalisen tuen tavoitteena on saada asiakas voimaantumaan ja yhteiskunnan osalliseksi. Psykososiaalisessa tuessa pyritään ihmisenä kasvamisen kokonaisvaltaiseen tukemiseen. (Allardt 1980, 209–219.) Psykososiaalinen tuki on auttamista, tukemista, huolehtimista ja keskustelua. Sitä annetaan silloin, kun ihmisen on vaikea huolehtia itsestään tai elämästään. Psykososiaalinen työmuoto on ihmissuhdetyön edellytys.

Jälkihuollossa psykososiaalinen tuki näkyy nuoren rinnalla kulkemisena. Jälkihuollon tarkoitus onkin saada nuori itsenäistymään ja integroitumaan yhteiskuntaan. Tasapainoiseen elämään kuuluvat yksinkertaiset osat, jotka mahdollistavat terveellisen ja mielekkään elämän. Aikuistumisen yksi tehtävä on hallita nämä osa-alueet itsenäisesti. Tasapainoisen elämän osa-alueet ovat terveellinen ruokavalio, liikunta, lepo, uni ja sosiaaliset suhteet. (Mielenterveystalo 2019. Nuorten mielenterveyden vahvistaminen.) Leirillä nuoret saivat psykososiaalista tukea toisiltaan ja ohjaajilta. Nuorten kanssa loimme uusia muistoja ja kokemuksia. Nuorten henkistä ja fyysistä toimintakykyä tuettiin vertaismentorin ja ammattilaisten läsnäololla.

Sosiaalista kuntoutusta tehdään muun muassa yksilöllisen psykososiaalisen tuen kautta. Jälkihuolto on osa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisella kuntoutuksella vahvistetaan henkilön kykyä selviytyä arjessa, vuorovaikutussuhteissa ja omassa toimintaympäristössä. Sosiaalinen kuntoutus on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää, ja sitä toteutetaan työaloja ylittävästi. Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään vahvistamaan sosiaalista toimintakykyä ja edistämään osallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b.)

Leirillämme toteutimme sosiaalista kuntoutusta pajatyöskentelyiden, yksilökeskusteluiden ja vertaistuen kautta. Pajoissa harjoittelimme arjen taitoihin liittyviä taitoja kuten arjen hallintaa, ryhmässä toimimista, omien voimavarojen tukemista ja yksin olemista. Leirin menetelmät oli suunniteltu niin, että jokainen nuori saisi mahdollisimman paljon työkaluja itsenäisen elämän aloittamiseen. Leirillämme oli mahdollisuus varata henkilökohtaisia aikoja yksilökeskusteluille. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn näkökulmasta sosiaalihojaus on leirimme yksi toiminnoista.

Digitalisaatio mahdollistaa leirin palveluiden tuomisen nuorten luokse sijainnista huolimatta. Voimme yhdessä nuorten kanssa selvittää esimerkiksi erilaisiin tukiin, kuten Kellan etuuksiin, liittyviä asioita. Palveluiden saatavuus on haastavasti saavutettavissa byrokraattisten porttien takaa. Monet apua tarvitsevat hukkuvat palvelujen viidakkoon. Digitalisaation tarkoituksena on parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja niiden saatavuutta sekä tukea asiakasta ja ammattilaista. (Niemelä 2016, 34). Sosiaalihojausta onkin tänä päivänä mahdollisuus toteuttaa lähes missä vain.

4.4 Seurakunnan erityisdiakonia sosiaalityön yhteistyökumppanina

Sosiaalihuoltolaki 1302/2014 velvoittaa yhteistyöhön sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä (L 1301/2014). Laki on velvoittava, ja samalla se mahdollistaa uusien yhteistyökumppanuuksien synnyn. Seurakunnilla ja kunnilla on pitkät ja toimivat perinteet yhteistyön osalta, osalta niiden toiminnot täydentävät ja tukevat toisiaan. 2000-luvulla kirkon tilastojen mukaan seurakuntien ja kuntien yhteistyö on ollut merkittäväntä kouluissa, vanhustenhuollossa, päivähoitossa, nuorisotoimessa ja vammaistyössä, joissa kunnan kanssa yhteistyötä tekee yli puolet seurakunnista. (Kaira & Lahtiluoma 2018.)

Vuosien varrella yhteistyö on saanut yhä monipuolisempia muotoja. Yhteistyö avaa näköaloja tulevaisuuteen. Kunnan ja seurakunnan yhteistyö paikallisesti on enimmäkseen leiri- ja retkitoimintaa, avointen ovien toimintaa, tapahtumia, välinevuokrausta ja toimintilojen yhteiskäyttöä. Erityisnuorisotyötä toteuttavista seurakunnista noin puolet tekee säännöllistä ja kolmannes tilapäistä yhteistyötä kunnallisen nuorisotyön kanssa. Muita

yhteistyötahoja ovat sosiaalitoimi, kriminaalihuolto, perhetukikeskukset ja koulut. Seurakuntien erityisnuorisotyö on panostanut voimakkaasti erityisluokkien leirikouluihin ja opettajien osoittamiin tukitoimiin. (Kaira & Lahtiluoma 2018.)

Yhteistyö ja moniammatillisuus toimivat jäsenilleen voimavarana ja resurssina, joka tukee ammatillisuutta, lisää yhteistä näkemystä työstä ja vahvistaa oman työn suuntaamista. Voimavarojen ja resurssien yhdistäminen auttaa tiedon, kulujen ja henkilöstöresurssien jakamisessa. Kunnan ja seurakunnan perustehtäviin kuuluu ihmisten hyvinvoinnin edistäminen, ja tämä perustehtävä on hyvä muistaa yhteistyötä tehdessä. (Kaira & Lahtiluoma 2018.) JANU-leirissä korostuu nuorten tukeminen, auttaminen ja huolehtiminen. Leirin päämääränä on antaa nuorille tukea ja ohjeita elämänvarrelle.

Seurakunnan työaloilta JANU-leiri on nuorisotyötä, erityisnuorisotyötä ja diakoniaa. Leiri työmuotona on yksi evankelisluterilaisen kirkon perinteisistä ja suosituista työmuodoista. Jälkihuoltoon siirtyvät nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja tarvitsevat vahvistettua tukea itsenäiseen elämään siirtymisen nivelvaiheessa. Seurakunnan silmin erityistä tukea tarvitessaan nuori on Jumalan ja seurakunnan silmäterä. Nuori on silloin se nuori, jota Jumala seurakunnan erityisnuorisotyön kautta erityisesti hoitaa ja tukee vaikean vaiheen läpi. Seurakunta toteuttaa ydintehtävänsä katsoessaan tarvitsevaa nuorta ja nähdessään hänessä kärsivän Kristuksen. (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 7.)

Seurakunnan merkittävimpiä ulottuvuuksia, joita muilla yhteistyökumppaneilla ei ole, on hengellisen elämän tukemisen ulottuvuus ja sielunhoito. Seurakunnan läsnäolo osana jälkihuoltoon siirtyvien nuorten elämää tuo nuorelle mahdollisuuden syventää omaa hengellistä elämää sekä saada omalle kristilliselle identiteetilleen tukea, vahvistusta ja ylläpitoa ja mahdollisesti saada kokemus seurakunnasta uudella tavalla tai ensimmäistä kertaa. Kaikki ovat tervetulleita seurakuntayhteyteen niillä tavoilla, jotka ovat heille itsellensä sopivat (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 21).

Kirkon erityisnuorisotyö on kasvatuksen ja diakoniatyön rajoilla olevaa diakonista nuorisotyötä. Tavoitteena on, että jokainen nuori kokee olevansa hyväksytty ja löytää omalle elämälleen mielekkyyden Jumalan luomana ja lunastamana. Nuoren itsetuntoa vahvistetaan ja tuetaan omaehtoiseen, vastuulliseen elämään, ja nuorta autetaan toimimaan täysivaltaisena yhteiskunnan jäsenenä. (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 8.) Kirkon tehtävänä on

kasvatus, julistus, palvelu ja lähetys. Erityisnuorisotyössä korostuu palvelu eli diakonia ja kasvatus. Siksi erityisnuorisotyötä voidaan kutsua nuorisodiakoniaksi.

Diakonisen toiminnan periaatteita on kolme: toimijuuden vahvistaminen, ihmisarvon puolustaminen ja pyyteettömyyden varmistaminen. Omien kykyjen vahvistaminen ja osaamisen kehittyminen ovat tärkeitä toimijuutta tukevia. Diakonian kautta tavoitteena on heikoimmassa asemassa olevan hyvinvoinnin edistäminen. Diakonisessa työssä kunnioitetaan henkilön oikeutta omaan uskontoon, kulttuuriin tai mielipiteeseen. (Kaira & Lahtiluoma 2018.) Kirkon erityisnuorisotyö sitoutuu kirkon kasvatuksen yhteisiin arvoihin: pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja todellisuus. (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 10.) Erityisnuorisotyön keskeisimpiä asioita on yksinäisten ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten etsiminen. (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 14.) Vuonna 2018 syrjäytyneitä nuoria oli Me-säätiön arvion mukaan 65 941 (Me-säätiö. Uutiset).

4.5 Itsenäiseen elämään siirtyvä nuori aikuinen jälkihuollossa

Jälkihuollossa olevan nuoren aikuisen haavoittuvuuden vuoksi olisi hyvä, että hänellä olisi elämäntilanteeseen sopivia tukirakenteita. Itsenäiseen elämään siirtyvä nuori aikuinen ja hänen elämäntilanteensa voidaan jäsentää seuraavan kuvion (Kuvio 1) kautta. Olemme jäsentäneet kuviossa hänen elämäänsä vaikuttavia tukirakenteita, ryhmiä ja niin edelleen. Jälkihuollossa aikuistuvien nuorten leiri (JANU-leiri) on rakennettu myös kuvion ympärille. Leirin rakentaminen alkoi pohdinnasta, mitä itsenäiseen elämään siirtyvä nuori aikuinen kaipaisi itsenäistymiseen.

Keskiössä oleva nuoren itsenäisyyttä tukeva leiri antaa nuorelle sosiaaliohjausta, erilaisia aktiviteetteja, itsenäisyyttä tukevia pajoja ja psykososiaalista tukea. Yhteistyökumppaneina voivat toimia erilaiset järjestöt, kunnat, seurakunnat ja yksityiset palveluntuottajat. Työntekijöinä on hyvä olla monialainen joukko, jotta nuori saisi parasta ja mahdollisimman laaja-alaista tietoa leirillä itsenäistymisestä. Siksi myös kokemustietoa vertaistuen muodossa on hyödynnetty leirillä yhtenä tärkeänä lisänä. Leiriä suunniteltaessa tulee ottaa jokainen pienikin asia huomioon, jotta nuori saisi leiristä parhaan mahdollisen hyödyn irti.

Kuvio1. Itsenäiseen elämään siirtyvä nuori aikuinen jälkihuollossa

5 PROSESSIN KUVAUS

Leirin tavoitteena on luoda jälkihuoltonuorille leirin muodossa heidän arjen haasteisiinsa vastaavaa toiminnallista työskentelyä, joka vahvistaa heidän toimijuuttaan yhteiskunnassa sekä tukee heidän sisäisiä, jo olemassa olevia vahvuuksiaan ja voimavarojaan itsenäisessä elämässä. Leirin pajat ovat ryhmätoimintaa sosiaalityön ammattilaisten ohjaamana. Pajat ovat vertaisryhmällistä, toiminnallista ja terapeutisiin työmenetelmiin perustuvaa toimintaa. Ryhmätoiminta on järjestetty erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille yhteistyössä SOS-Lapsikylän kanssa. Pajatoiminnalla pyrimme tukemaan nuoren elämänhallintaa ja antamaan psykososiaalista tukea sekä mahdollistamme vertaistuen ja annamme ulkoisen elämänhallinnan osalta ohjausta ja neuvontaa. Riskitekijöinä jälkihuoltonuoren elämässä voivat olla lapsuuden elinolot ja sosioekonominen tausta, jotka voivat altistaa syrjäytymiselle, mielenterveys- ja päihdeongelmille ja yksinäisyydelle.

5.1 JANU-leirin suunnittelu

Leirin sisältö on suunniteltu ja mietitty jälkihuollossa itsenäistyvän nuoren riskitekijät huomioiden ja heidän tarpeitaan ajatellen. Itsenäistymisvaiheessa oleva nuori voi kohdata erilaisia haasteita ja tarvita vastauksia asumiseen ja talouteen liittyvissä kysymyksissä sekä tukea tulevaisuuden suunnitteluun ja omien voimavarojen löytämiseen. Leiri jälkihuollon intensiivisenä tukimuotona sitä tarvitseville voi antaa vastauksia nuorelle lyhyessä ajassa ja tarjota myös uusia näkökulmia elämään. Leirin aikana nuori on tiiviisti asioiden äärellä, mutta leirillä on myös tilaa hengittää ja löytää sisäisiä vastauksia ja tarvittaessa keskustella niistä saman tien ohjaajan tai vertaismentorin kanssa.

Leiriä suunnitellessa hyödynsimme vaikuttavuusketjua (Liite 5.), josta käy ilmi millä panoksella ja millä resursseilla tavoitteisiin päästään. Vaikuttavuusketjun toiminta-osiossa on kerrottu mitä konkreettista tehdään. Tuotos-osiossa on kerrottu, millaisia muutoksia toiminnalla tavoitellaan. Tulos-kohdassa kerrotaan, millaisia vaikutuksia toiminnan muutoksella odotetaan olevan. Vaikuttavuus-kohdassa kuvataan, millaisia vaikutuksia tulosten saavuttamisella pitkällä aikavälillä on ja miten ne heijastuvat laajemmin ja yhteiskunnassa ja metatasolla. (SOSTE. Järjestöopas. Toiminnan vaikuttavuus.)

On tärkeää löytää uusia keinoja ja toimintamalleja lastensuojelussa ja erityisesti itsenäistymisvaiheessa. Psykososiaalisen tuen saaminen ohjaajilta, vertaismentorilta sekä muilta nuorilta on yksi keskeinen auttava tekijä leirillä. Nuoret voivat haluta vastauksia elämänsä ja elämään liittyviin kysymyksiin nopeasti ja on tärkeää auttaa ja ohjata nuorta pohtimaan omia elämänsä valintoja ja tukemaan niissä. Leirillä on mahdollisuus varata henkilökohtaisille keskusteluille aikaa (Liite 4).

Jälkihuollossa itsenäistyvän nuoren pienikin pohdinnan alku voi olla alku jollekin suuralle muutokselle elämässä. Leiri turvallisena ja arjesta poikkeavana ympäristönä voi auttaa nuorta pohdinnoissa ja lisätä jatkuvuutta alkavalle ajatustyölle. On tärkeää tukea ja kannustaa nuorta leirillä keskusteluissa ja yhteisen toiminnan aikana. Leirin ohjaajilta vaaditaan hyvää tilannetajua sekä lempeää kasvatuksellista otetta leirin aikana. Nuori on hyvä nähdä yksilönä, jolloin ohjaus saa vaikuttavuutta dialogissa nuoren kanssa. Pyrimme vahvistamaan *minä pystyn ja kykenen* -tunnetta nuorten keskuudessa leirillä. Psy-

kososiaalinen tuki yhdistettynä kasvatukselliseen ohjaukseen on tärkeimpiä asioita leirillä, jolla voi olla pitkäaikaiset vaikutukset nuoren elämässä. Vaikuttavuusketjun avulla pystymme arvioimaan toimintamme välittömiä tuloksia, jotka näkyvät vaikuttavuusketjun tuotos-osiossa.

Aloitimme yhteistyön SOS-Lapsikylän Ylitse-projektin kanssa. Ylitse-projektin kautta saimme tarvittavaa tukea nuorten tavoittamisessa sekä leirin kulujen kattamisessa. Toimimme tiiviissä yhteistyössä leirin suunnitteluprosessin ajan projektipäällikkö Oskari Savisalon kanssa. Pyysimme tarjouksia eri leirikeskuksista Etelä-Suomesta. Leiripaikaksi valitsimme Helsingin seurakuntayhtymän Porkkalanniemen leirikeskuksen Kirkkonummella. Leiripaikka oli tarpeisiimme täydellinen, sillä se sisälsi nuorille mökkimajoitusta sekä tarvittavat välineet ja tilat työpajojen pitämiseen. Tarkistimme hyvissä ajoin sähköpostitse ja paikan päällä tutustumalla, millainen varustus leirikeskuksesta löytyy.

Toimimme yhteistyössä SOS-Lapsikylän projektityöntekijä Nita Austeron kanssa, joka auttoi meitä tiedottamalla nuorille leiristä (Liite 1.) ja ottamalla osallistumisia vastaan jokaisesta SOS-Lapsikylästä. Leirikutsussa (Liite 1.) pyysimme ilmoittautumisen yhteydessä nuoria vaikuttamaan leirin sisältöön kertomalla omia aiheisiin tai teemoihin liittyviä toiveitaan. Lähempänä leiriä laitoimme vielä uuden kutsukirjeen leiristä nuorille jaettavaksi. (Liite 2.) Sitouduimme alusta alkaen kunnioittamaan ja turvaamaan leirille osallistuvien tietosuojan. Nuorten tietosuojan turvaamiseksi emme kerää nuorten henkilötietoja tai muita tunnistetietoja nuorista. Tietosuojalain (L 1050/2018) toimenpiteille ei ole tarvetta. Nuorten henkilötietoja käsittelevät yhteistyötahon toiveesta ainoastaan SOS-Lapsikylän henkilökuntaan kuuluvat henkilöt. (Asia käsitelty palaverissa 18.4.2019 Helsingissä.)

Kun olimme varanneet leiripaikan ja hoitaneet SOS-Lapsikylän kanssa yhteistyössä käytännön järjestelyt, saimme tietoon osallistujamäärän, joka piti sisällään yhteensä yksitoista (11) nuorta. Olimme arvioineet osallistujien määräksi noin viisi (5) henkilöä, joten leirin suosio yllätti meidät erittäin positiivisesti. Kartoitimme mahdolliset erityistarpeet ja erityisruokavaliot, jotka ilmoitettiin leirikeskukseen kaksi viikkoa ennen leirin alkua. Laadimme leiriä varten turvallisuusasiakirjan, joka on määritelty laadittavaksi lain mukaan. Käytimme mallina kuluttajaturvallisuuslain (L 920/2011) mukaista turvallisuus-

asiakirjapohjaa, johon kirjasimme turvallisuusvastaavat sekä mahdolliset uhkaavat vaaratilanteet. Sovimme kuljetuksen tapahtuvan yhteiskuljetuksena Niittykummusta SOS-Lapsikylän toimipisteestä, jonne nuoret tulevat itsenäisesti.

Viikonloppuleirin pajatyöskentelyn tuotokset dokumentoitiin ainoastaan nuorten suostumuksella. Dokumentointi tapahtui valokuvaamalla, ja dokumentteja käytettiin ainoastaan osana opinnäytetyötä. Viikonloppuleirin aikana valokuvaaminen toiminnasta ja tiloista tehtiin niin että nuoret eivät ole tunnistettavissa produktista. Ohjaajat täyttivät päivittäin itsearviointilomakkeen, johon kirjattiin havainnot ja arvioinnit päivästä. Jokaiselle päivälle oli oma itsearviointilomake, jossa arvioitiin pajatoiminnan tavoitteiden saavuttamista ja omaa toimintaa ohjaajana pajoissa. Itsearviointilomakkeisiin kerättiin kehittämisideoita pajatoiminnasta ja nuorilta tai muilta ohjaajilta saatua suullista palautetta.

Nuorille annettiin päivittäin mahdollisuus antaa palautetta toiminnasta ja leiristä vapaan keskustelun muodossa. Vapaa keskustelu päivän pajoista ja teemoista antoi nuorille mahdollisuuden arvioida myös omaa työskentelyään. Lisäksi ohjaajat havainnoivat ilmapiiriä, luottamuksellisuutta, vuorovaikutuksen toimivuutta ja nuorten yksilöllisen huomioimisen onnistumista aktiivisesti päivittäin. Kirjallisen itsearviointilomakkeen lisäksi havainnot käytiin läpi päivän päätteeksi tapahtuvassa ohjaajien palaverissa, samassa palaverissa arvioitiin päivän onnistumista yleisesti. Ohjaajat arvioivat päivittäin myös oman toiminnan vaikutusta ryhmätoimintaan.

Tämä mahdollisti ohjaajan oman toiminnan kriittisen arvioinnin ja antoi mahdollisuuden kehittyä ohjaajana. Oman toiminnan arviointi ohjaajien palaverissa iltaisin mahdollisti ryhmätuen saamisen. Kehittävä vertaispalaute tuki ohjaajan omaa oppimista ja kehittymistä. Nuoret täyttivät oman palautelomakkeen leirin viimeisenä päivänä. Nuoret peilaivat arvioinnin avulla itseään ja leirikokemusta. Tämä auttoi nuorta pohtimaan leirin sisältöjen merkitystä itsenäistymiselle. (Autio, Huomo, Törrönen & Vuori 2018, 41.) Vertaismentorille ja SOS-Lapsikylän työntekijälle oli omat palautelomakkeet.

Nuorten palautelomakkeiden kysymyksillä sekä ohjaajien itsearviointilomakkeilla pyrittiin saamaan vastaus siihen, olemmeko saavuttaneet vaikuttavuusketjun (Liite 5.) tuotososioon kirjatut asiat. Nuorten, ohjaajien, vertaismentorin ja SOS-Lapsikylän työntekijän

palautteita voidaan hyödyntää leirin mahdollisen jatkokehittämisen, työskentelymenetelmien, ohjaajien ohjaustaitojen ja leirin puitteiden arvioimisessa. Voimme verrata nuorten palautelomakkeiden keskiarvoa pajoista ohjaajien omaan kokemukseen pajan tavoitteiden saavuttamisesta.

5.2 Toteutus

Toteutimme leirin Porkkalan leirikeskuksesta 30.08.-01.09.2019 välisenä aikana. Leirillä käytimme erilaisia toiminnallisia menetelmiä tukeaksemme pajojen vaikuttavuutta. Toiminnallisilla menetelmillä pajojen sisällölliset tavoitteet tehdään konkreettisiksi, näkyviksi ja käytännönläheisiksi nuorille. Pajoissa käsitelimme teemoja teorian, käytännön ja luovien menetelmien avulla. Pajojen yhtenä toiminnallisena menetelmänä käytimme ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia suhteita ja lisää osallisuutta. Myös vertaistuen merkitys korostuu yhteisissä keskusteluissa ryhmässä. Toiminnalliset menetelmät auttavat mahdollistamaan vuorovaikutusta työskentelyssä. Niiden kautta voi löytää sanoja sellaisille kokemuksille ja tunteille, joita ei osaa suoraan sanottaa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Sosiaalisen kuntoutuksen opas.)

Leirille oli ilmoittautunut yksitoista (11) nuorta, joista viisi (5) perui osallistumisensa juuri ennen leirille lähtöä. Kuusi (6) nuorta osallistui leirille. Olimme sopineet tapaamisen Niittykumpuun SOS-Lapsikylän toimipisteeseen, josta lähdimme yhteiskuljetuksella Porkkalan leirikeskukseen. Nuoret saapuivat Niittykumpuun omatoimisesti junalla ja metrolla eri puolilta Suomea. Siirtyminen Porkkalan leirikeskukseen tapahtui yhden ohjaajan autokyydillä sekä SOS-lapsikylän minibussilla. Perjantaina saavuimme leirikeskukseen noin kello 20, kaksi tuntia suunniteltua aikaa myöhemmin. Söimme runsaan iltapalan ja tutustuimme turvallisuussuunnitelmaan sekä leirikeskuksen tiloihin. Porkkalan leirikeskuksesta nuoret majoittuivat omiin mökkeihinsä. Nuoret olivat itse vastuussa ruokailuihin ja pajiin osallistumisesta.

Illan aikana tutustuimme toisiimme, ja siirsimme vertaismentorin osion seuraavalle päivälle, koska saavuimme niin myöhään leirikeskukseen. Laitoimme päärakennuksen sisätiloihin viikonlopun ohjelman (Liite 3.) ja kahdenkeskeisen ajanvarauslistan (Liite 4.) seinälle esille. Yläkerran ryhmätyöskentelytilaan laitoimme seinille julisteita, joiden tarkoituksena oli herätellä ajatuksia omista voimavaroista ja jaksamisesta. Esittelimme itsemme

nuorille ja samalla kerroimme omaa taustaamme. Halusimme kertoa nuorille monipuolisesta osaamisestamme, jotta nuorilla voisi olla matalampi kynnyksellä tulla juttelemaan tietystä aihealueesta. Meillä on erilaista osaamista syrjäytyneiden ja rikostaustaisten nuorten kanssa työskentelystä, lastensuojelusta ja jälkihuollosta sekä moniulotteista päihdeosaamista ja hengellisestä osaamista. Ajattelimme, että jos nuorilla olisi ollut mielessä johonkin tiettyyn aihealueeseen liittyviä asioita, tämä voisi helpottaa ajanvarausta. Muistutimme nuoria kahdenkeskisen keskustelun mahdollisuudesta useasti leirin aikana.

Seuraavana aamuna aloitimme aamupalalla ja sen jälkeen Oma talous ja budjetointi -pajalla. Oma talous ja budjetointi -pajassa käsitelimme talouteen liittyviä aiheita ja teimme oman budjetin jokaisen senhetkisestä tilanteesta. Pohdimme myös, millainen rahankäyttäjä kukin on ja kävimme keskustelua aiheen ympärillä. Pajan lopuksi pelasimme Kahoot-tietokilpailusovelluksella tietovisan pajan aikana opituista asioista. Kahoot-tietokilpailusovellusta voi käyttää työkaluna opetuksessa. Pelasimme Kahootia mobiilisovelluksen kautta. Pajan aikana nuoret osallistuivat talouteen liittyviin keskusteluihin, käyttivät verkopankkia, Kelan sivuja ja miettivät ääneen omaa rahankäyttöään ja sitä, kuinka paljon rahaa he käyttävät tiettyihin asioihin arjessa kuukausittain. Pajan aikana korostui nuorten käymä rakentava keskustelu talouden osa-alueista.

Hyödynsimme joustavaa aikataulua sekä aurinkoista ilmaa ja ympäristöä. Aikaistimme Kaaos-pelin alkamaan ennen lounasta. Jotkut nuoret tiesivät pelin jo entuudestaan, sillä sitä käytetään myös erilaisissa seurakunnan leireissä. Peliä oli muokattu leirin itsenäistymisteemaan sopivaksi, ja nuoret näyttivät pitävän kilpailusta, jota pelattiin pareittain. Kaikki osallistujat saivat palkinnoksi karkkipussin. Lounaan jälkeen jatkoimme ulkoilua. Nuoret halusivat mennä merelle soutamaan ja nauttia aurinkoisesta ilmasta sekä käydä lepäämässä omissa mökeissään.

Kahvin jälkeen oli Arjen taidot -pajan vuoro, jossa käsiteltiin omaan arkeen ja arjen tasapainossa pitämiseen liittyviä asioita sekä hyvinvointia. Pajan tarkoitus on tukea nuorta ymmärtämään ruuanlaiton, siivouksen ja itsestään huolehtimisen merkityksen. Keskustelimme myös kestävästä kehityksestä, koulutuksesta sekä säästämisen tärkeydestä. Unelmat ovat osa myös Arjen taitoja -pajaa. Kaikki pajoihin liittyvät teemat tukevat toisiaan ja auttavat nuorta hahmottamaan arkea. Arjen hahmottaminen auttaa nuorta tulevaisuu-

nessa. Pajassa kirjoitimme yhdessä nuorten kanssa kartongille arjen taitoja ja elämänhallintaan liittyviä tekstejä. Kartonki, jonka keskiössä oli *minä*, oli jaettu neljään osa-alueeseen: koti, talous, sosiaaliset suhteet ja hyvinvointi. Yhdessä pohdimme, mitkä asiat liittyvät mihinkin lokeroon ja keskustelimme asioiden merkityksestä arjessa. Kokosimme viimeiseksi suurimmiksi osoittautuneet sanat kartongille ja keskustelimme niistä. Saimme käytyä myös suullisesti läpi kysymyksiä: Miten kukin näkee tulevaisuutensa? Mitä siihen sisältyy? Miten kestävä kehitys näkyy arjessa? Terveys? Ravinto? ja niin edelleen.

Tunne itsesi -peli on tunnetaitokorteista muokattu versio. Peliä pelataan pelilaudalla, ja jokainen ryhmä nostaa yhden valitseman kortin. Korteissa on jokin omaa persoonaa kuvaava adjektiivi. Kortti näytetään toisille ryhmäläisille, jotka katsovat, kuvastaako kortti henkilöä. Pelin tarkoitus on oppia tuntemaan omia positiivisia kohtia persoonastaan ja näin tuntemaan itsensä paremmin yhdessä muiden palautteiden kanssa. Pajan lopussa jokainen nuori sai Marttojen Arjen taitoja -kirjan omakseen. Martat halusivat omalta osaltaan tukea leiriä lahjoittamalla jokaiselle nuorelle oman Arjen taitoja -kirjan. Veikkauksen tuotoilla tuettu Marttojen Arki sujuvaksi -toiminta on suunnattu nuorille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, maahanmuuttajille ja vangeille ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaille. (Martat. Arki sujuvaksi.) Kirjan tarkoitus on antaa nuorelle perustietoa ja -taitoja terveelliseen ja edulliseen ruuanlaittoon, kodinhoitoon ja oman arjen raha-asioiden hoitamiseen.

Päivällisen jälkeen jatkoimme samalla temalla. Toiminta oli koko ajan suunnitelmallista ja tavoitteellista. Olimme järjestäneet työskentelyn ja pajoissa käsiteltävät aihealueet tarkoin valiten, jotta me ohjaajat tiesimme mitä teemme ja miksi teemme. Pyrimme myös mahdollisimman tarkasti kertomaan ja perustelemaan nuorille, miksi käsittelemme kyseisiä aiheita pajoissa. Toiminnallisuus voi auttaa nuorta ja aikuista dialogissa, motivoida työskentelyyn sekä saada aikaan iloa ja huumoria työskentelyn aikana ja sen edetessä. (Pesäpuu. Toiminnallinen työskentely.)

Oma koti, arki ja yksin oleminen -pajan tavoitteena oli tarjota nuorelle kokemus oman elämän haltuunotosta ja osallisuudesta sekä nuoren kiinnostuksen lisääminen omaa hyvinvointia kohtaan. Paja ei toteutunut alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, vaan enem-

mänkin osallistavan keskustelun ja yhdessä pohtimisen kautta. Alkuperäisessä suunnitelmassa oli ryhmätyöskentelyä ja se oli luonteeltaan teoreettisempi. Muutoksen syynä oli nuorten vireystilan huomioiminen. Pajassa keskustelimme odotuksista, haaveista ja pe-loista, jotka liittyivät omaan kotiin muuttamiseen. Haaveilimme unelma-asunnosta valmiiden pohjakuvien avulla; millaisia tavaroita siellä olisi, millainen tunnelma siellä olisi, millaisia astioita siellä olisi ja niin edelleen. Keskustelimme osallistavasti stressinhallinnasta osana arjentaitoja ja arjen tasapainoisuuden merkityksestä henkiselle hyvinvoinnille, läsnäolon merkityksestä, arjen pienten hyvien hetkien arvostamisesta ja siitä, miksi niiden kokeminen on tärkeää.

Mietimme yhdessä vastauksia kysymyksiin: Mitä voit tehdä ollessasi yksin? Mitä voit tehdä, jos tuntee olevansa yksinäinen? Miten estät sen, että vietät liikaa aikaa ruudun äärellä tai neljän seinän sisällä? Yksin oleminen on taito, jota voi opetella. Joskus elämäntilanne on ollut sellainen, että nuori ei ole ennen omaan asuntoon muuttoa harjoitellut yksin olemista tai yksin olemisesta on vain huonoja kokemuksia. Nuoret värittivät pohjakuvia samalla kun keskustelimme. Tämänkaltainen sijaistoiminta auttaa vaikeista asioista puhumisessa. Nuoret jakoivat omakohtaisia kokemuksiaan, ja vertaismentori ja ohjaaja kertoivat myös omista kokemuksistaan. Näin kaikki pajassa käydyt asiat saivat syvemmän ja henkilökohtaisemman merkityksen. Pajan lopetuksessa ohjaaja huomioi, että tunnelma ei jäänyt melankoliseksi viimeisenä keskustellun aiheen vuoksi, joka oli yksinäisyys. Lopuksi jokainen sai esitellä pohjakuvan unelmayksiöstään ja kertoa, millaisia tavaroita tai millainen tunnelma omassa kodissa on.

Ennen iltapalaa oli mahdollisuus käydä saunassa. Tytöille ja pojille lämmitettiin omat saunat. Nuoret saivat mukaansa virvoitusjuomia. Söimme saunan jälkeen iltapalaa ja siirryimme ulos grillikatokselle paistamaan makkaraa ja vaahtokarkkeja. Nuotion äärellä nuoret jakoivat kokemuksia eletystä elämästä ja vaikeista asioista. Nuoret antoivat ja saivat toisiltaan vertaistukea. Illan aikana saimme ihastella hetken ilotulitusta, joka ammuttiin läheiseltä rannalta.

Makkaranpaiston jälkeen menimme nuorten pyynnöstä päärakennukseen katsomaan hauskoja YouTube-videoita. Söimme samalla sipsiä ja karkkia ja joimme virvoitusjuomia. Tämä oli mukavaa yhteistä aikaa, johon nuoret pyysivät meidät ohjaajat mukaan. Saimme aikaan myös mukavaa rentoa keskustelua. Ennen nukkumaanmenoa päätimme

mennä ihastelemaan upeaa tähtitaivasta merenrantaan. Kalliolla maatessamme keskustelimme elämästä, kokemuksistamme ja elämän tärkeistä asioista ja arvoista.

Sunnuntaina aamupalan jälkeen oli vuorossa Omat voimavarat -paja ja palautelomakkeiden täyttö. Omien voimavarojen hahmottamisen apuna käytössä oli A4-paperille kerättyjä voimavara-sanoja ja jokainen sai oman paperin. Aloitimme keskustelemalla siitä, mitä sisäiset voimavarat ovat, miten ne vaikuttavat meidän hyvinvointiimme ja kuinka meidän sen hetkiset voimavaramme vaikuttavat päätöksien tekemiseen, esimerkiksi koulun tai työn suhteen. Tämän jälkeen aloitimme luovan työskentelyn tekemällä julisteen. Jokaisella oli käytössään A3-kokoinen paperi, vesivärejä, peitevärejä, tusseja, värikyniä, lyijykyniä ja paljon erilaisia lehtiä. Julisteen tarkoituksena oli tehdä itselle näkyväksi omat voimavarat ja ne asiat, jotka tukevat omia voimavaroja.

Ääneen sanoittaminen ja kertominen tekevät asioista konkreettisempia itselle, ja samalla muille avautuu mahdollisuus löytää uusia voimavaroja. Osalle nuorista omien voimavarojen konkreettiseksi tekeminen ja sanoittaminen oli ennalta tuttua, osalle tämä oli ensimmäinen kerta. Julisteiden teon lomassa keskustelimme arjesta sekä tulevaisuuden haaveista työn ja opiskeluiden suhteen. Kaikilla nuorilla oli tulevaisuuteen liittyviä suunnitelmia ja toiveita. Samalla muistelimme viikonlopun aikana koettuja mukavia asioita. Lopuksi jokainen sai esitellä oman julisteensa ja kertoa keskustelun lomassa siitä, ovatko voimavarat samoja ja yhteisiä vai löytyykö kokonaan uusia.

Saimme viikonlopun aikana käytyä kaikki suunnitellut pajojen sisällöt läpi nuorten kanssa. Nuoret osallistuivat aktiivisesti kaikkeen ja saivat oman äänensä kuuluviin. Nuoret pystyivät vaikuttamaan aikatauluihin, ja pajatoiminnassa pystyimme joustavasti huomioimaan nuorten omat toiveet ja kiinnostuksen kohteet. Leirikutsuissa oli pyydetty nuorilta toiveita teemoista tai asioista, joita he halusivat käydä viikonlopun aikana läpi. Lähdimme kotiin sunnuntaina lounaan jälkeen.

5.3 Arviointi

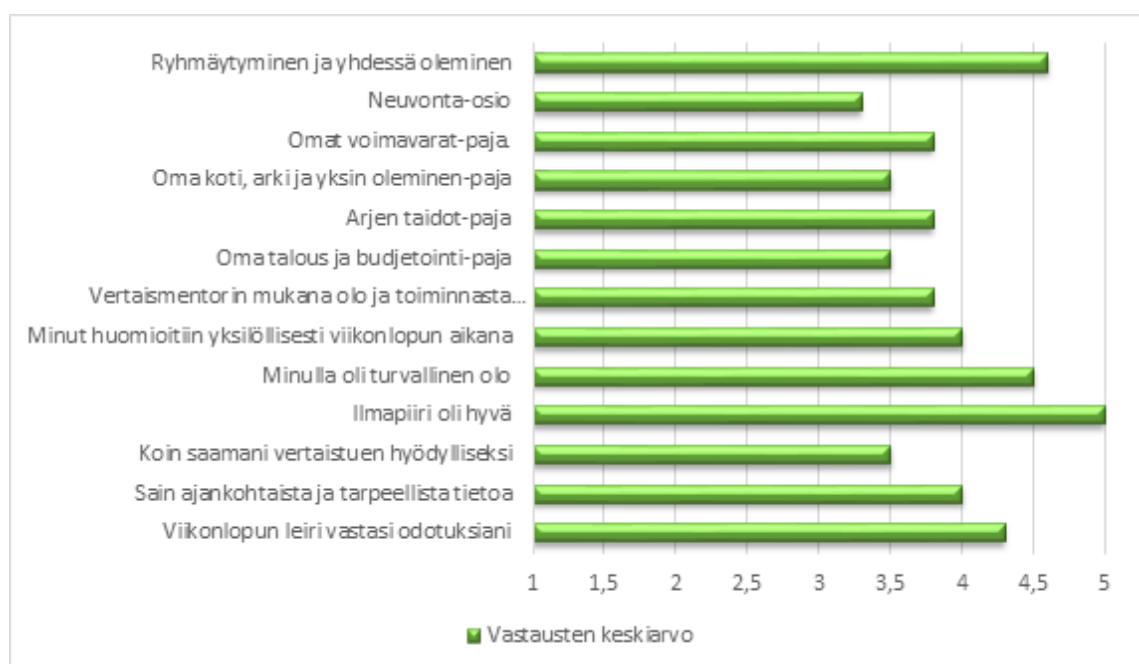
Tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa käytimme palautelomakkeilla kerättyä tietoa, numeraalista ja sanallista, sekä suullisesti saatua palautetta ja ohjaajien itsearviointilo-

makkeita. Lomakkeilla kerättyä tietoa ja suullisesti saatua palautetta peilasimme vaikuttavuusketjun (Liite 5.) tuotos-osioon kirjattuihin tavoitteisiin. Tuotos-osion tavoitteet ovat leirin toiminnan tavoitteet. Arviointi toteutettiin suunnitelman mukaisesti.

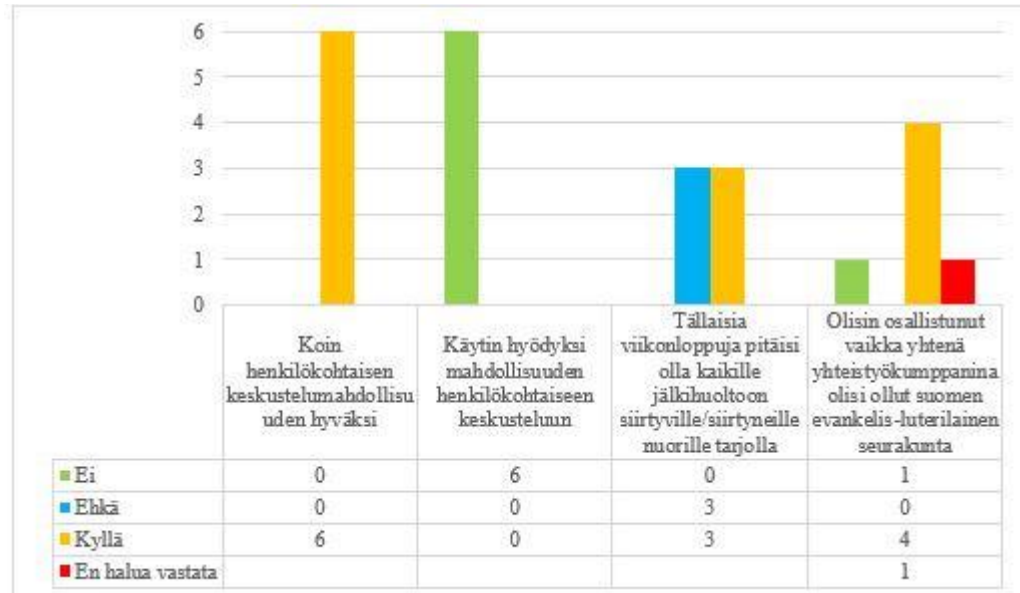
Leirille asetetut tavoitteet olivat osallisuuden vahvistaminen, omien voimavarojen tukeminen, oikean tiedon saaminen etuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista, arjen taitojen saaminen, tukea itsenäiseen elämään, vertaistuen saaminen, lomaa arjesta ja sosiaalinen vuorovaikutus. Vaikuttavuusketjussa (Liite 5.) näkyvät tulokset ja vaikuttavuuden arviointi vaatisivat jälkiseurantaa. Sitä ei tämän opinnäytetyön aikaraamien puitteissa ollut mahdollista toteuttaa

Leirille osallistuneiden nuorten palautelomakkeiden vastausprosentti oli 100. Vastauksia saatiin kuusi (6) kappaletta. Kysymyksiin vastattiin asteikolla 1-5 tai rastittamalla lomakkeesta vastausvaihtoehto *kyllä, ehkä, ei* tai *en halua vastata*. Lisäksi oli mahdollisuus antaa vapaamuotoista kirjallista palautetta.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 2.) esitetään kooste nuorten palautelomakkeiden vastauksista keskiarvon mukaan. Kaaviossa näkyy kysytty kysymys, ja palkki kertoo keskiarvon arvoasteikolla 1-5.

Alla olevassa kuviossa (Kuvio 3). näkyy niiden kysymysten vastaus, joissa vastausta ei annettu numeraalisesti. Alhaalla näkyy kysytty kysymys ja *ei, ehkä, kyllä* tai *en halua vastata* -vastausten numeraalinen määrä.

Nuorten palautelomakkeista saatuja sanallisia palautteita:

”Oli mukava viikonloppu, hyvää ruokaa ja hauskaa oli.”

”Oli kivaa ja voisin tulla uudestaan.”

”Mukava viikonloppu hyvät pajat ja mukavat vetäjät.”

”Näistä nykytapahtumista on ollut kivoin.”

Ohjaajien itsearviointilomakkeiden perusteella kaikki kokivat ilmapiirin olevan hyvä koko leirin ajan. Nuoret keskustelivat avoimesti henkilökohtaisista asioista ja olivat innokkaasti mukana toiminnassa. Vertaismentori ja SOS-Lapsikylän työntekijä olivat kirjallisessa palautelomakkeessa kokeneet ilmapiirin hyväksi, yhteisölliseksi ja keskustelut osallistaviksi. Pajojen tavoitteet tukivat toiminnalle asetettuja tavoitteita. Kehittämistarpeina ohjaajat nostivat esille itsearviointilomakkeissa toiminnallisuuden lisäämisen ja sen, että sisällön tulisi olla muokattavissa erityisryhmiä ajatellen. Kokonaisuudessaan saatu palaute oli positiivista ja kannustavaa.

Alla palautelomakkeen sanallinen palaute SOS-Lapsikylän projektityöntekijältä.

”Työpajoissa käsiteltiin jälkihuollon nuorille ajankohtaisia ja tärkeitä aihekokonaisuuksia. Työpajat olivat innostavia ja sisälsivät paljon hyödyllistä tietoa itsenäistymiseen liittyen. Työpajoissa oli hyödynnetty monia menetelmiä. [J]ärjestetty leiri on osoitus siitä, että kyseiselle leirille on tarvetta

tulevaisuuden jälkihuoltopalveluissa. Leirillä kerättyä tietoa ja kokemuksia on ehdottomasti hyödynnettävä palveluiden kehittämisessä!”

Alla käymme yksitellen läpi leirin toiminnan tavoitteet ja perusteet, miten leirille asetetut tavoitteet mielestämme saavutettiin:

Osallisuuden vahvistaminen tavoitteena onnistui: leirillä kuulumme nuoria, otimme huomioon heidän mielipiteensä ja toiveensa. Tämä näkyi esimerkiksi aikataulujen joustamisessa ja siinä, että nuoret saivat itse valita mökin leirikeskuksessa. Nuoret saivat päättää mihin aikaan ja missä paistimme makkaraa ja vaahtokarkkeja. Päivällä siirsimme pajatoiminnan alkamisajankohtaa, koska nuoret halusivat mennä aurinkoiseen aikaan soutamaan ja nauttimaan ympäristöstä. Yhdeltä osallistujalta tuli toive saada neuvoja taloudenhallintaan. Pajatoiminnassa keskustelimme osallistavasti nuorten kanssa. Nuorten palautelomakkeiden keskiarvo kohtaan *Minut huomioitiin yksilöllisesti* oli neljä (4). Väite *Ilmapiiiri oli hyvä* sai arvosanan viisi (5), ja *Minulla oli turvallinen olo* 4,5 (Kuvio 2.).

Nuorten omia voimavaroja tuettiin yhteisillä uusilla kokemuksilla ja yhdessä muistelimme leirin aikana koettuja tilanteita ja asioita. Nuorten odotukset ja toiveet tulevaisuuden suhteen olivat positiiviset. Ohjaajat pyrkivät vahvistamaan tätä keskusteluissa kannustamalla nuoria. Positiivisten kokemusten näkyväksi tuominen tuki nuorten sisäisiä voimavaroja, mikä tuottaa hyvää mieltä. Nuorten palautelomakkeissa antamien arvosanojen keskiarvo kohtaan *Omat voimavarat* -paja oli 3,8 (Kuvio 2.).

Tavoitteisiin kuului myös oikean tiedon tarjoaminen nuorille etuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Nuorten palautelomakkeista kerättyjen arvosanojen keskiarvo *Oma talous ja budjetointi* -pajalle oli 3,5. Neuvonta-osio sai keskimäärin arvosanan 3,3. *Sain ajankohtaista ja tarpeellista tietoa* -kohtaan keskimääräinen arvosana oli neljä (4), *Viiikonlopun leiri vastasi odotuksiani* 4,6. (Kuvio 2.) *Oma koti, arki ja yksin oleminen* -pajassa kävimme 18-vuotiaan vastuita ja velvollisuuksia osallistavalla keskustelulla läpi.

Yksi tavoitteista oli tarjota nuorille tukea itsenäiseen elämään. Mielestämme leiri kokonaisuudessaan tuki nuoren siirtymistä itsenäiseen elämään. Nuoret saivat leiriltä Marttojen *Arjen taidot* -kirjan lahjaksi. Nuorten palautelomakkeista saatujen arvosanojen keskiarvo kohtaan *Arjen taidot* oli 3,8. *Oma koti, arki ja yksin oleminen* -paja sai arvosanan

3,5; *Viikonlopun leiri vastasi odotuksiani* -kohdan keskiarvosana oli 4,3. (Kuvio 2.) Lisäksi puolet (50 prosenttia) leirille osallistuneista nuorista vastasi *kyllä* kysymykseen *Pitäisikö tällaisia viikonloppuja järjestää kaikille jälkihuoltoon siirtyville/siirtyneille nuorille*. Loput vastaajista vastasivat *ehkä*. Näiden palautteiden ja ohjaajien palautteiden perusteella nuoret saivat leiriltä tukea itsenäiseen elämään.

Tavoite oli, että nuoret saavat leirillä vertaistukea. Leirillä nuoret saivat ja antoivat toisilleen vertaistukea, koska olivat samanlaisessa elämäntilanteessa. Koulutettu vertaismentori jakoi omaa kokemusta itsenäistymisestä jälkihuollossa ja kokemuksia erilaisista elämänvaiheistaan avoimesti. Nuoret antoivat palautelomakkeen kohtaan *Koin saamani vertaistuen hyödylliseksi* keskimäärin arvosanan 3,5 ja *Vertaismentorin mukana olo ja toiminnasta kertominen* -kohtaan 3,8. (Kuvio 2.) Ohjaajat kokivat, että nuoret keskustelivat avoimesti henkilökohtaisista asioista ja antoivat toisilleen paljon tukea.

Yksi tavoitteista oli tarjota nuorille lomaa arjesta. Viikonloppuleiri mahdollistikin nuorille viikonloppuloman, poistumisen arkielämän ympäristöstä ja tutustumisen uuteen ympäristöön ja uusiin ihmisiin. Sosiaalista vuorovaikutusta pyrittiin toteuttamaan tarjoamalla leirillä nuorille paljon ryhmäyttävää toimintaa. Tämä mahdollisti nuorten paremman tutustumisen toisiinsa ja ohjaajiin. Kaikki saivat osallistua kaikkeen toimintaan viikonlopun aikana ja kannustimme nuoria aktiiviseen osallistumiseen. Ohjaajat pyrkivät huomioimaan jokaisen nuoren yksilöllisesti viikonlopun aikana ja keskustelivat heidän kanssaan. Nuorten palautelomakkeiden arvosanojen keskiarvo kohtaan *Ryhmäytyminen ja yhdessä olo* oli 4,6. Keskiarvo kohtaan *Minut huomioitiin yksilöllisesti* oli neljä (4), *Minulla oli turvallinen olo* -kohtaan 4,5 ja *Ilmapiiri oli hyvä* sai arvosanan viisi (5) (Kuvio 2.) Lisäksi kohtaan *Koin henkilökohtaisen keskustelun mahdollisuuden hyväksi* jokainen kuudesta vastanneesta vastasi *kyllä*.

Ohjaajat kokivat, että olivat saavuttaneet leirille asettamansa tavoitteet. Tämä yhdessä nuorten palautelomakkeissa antamien arvosanojen keskiarvon kanssa tuki ajatusta toiminnan tavoitteen saavuttamisesta.

6 POHDINTA

Toivomme, että kaikki leiriltä itsenäisyyteen siirtyvät pääsisivät opettelemaan arjen taitoja ja saisivat lähtökohtaisesti hyvät mahdollisuudet terveelliseen ja tasapainoiseen elämään. Leirillä olleet nuoret olivat hyvin oman elämänsä tilanteen tasalla. Kaikilla leirille osallistujilla oli omia kauaskantoisia tulevaisuudensuunnitelmia ja haaveita. Monet olivat jo osittain päässeet toteuttamaan haaveitaan ja jotkut vielä alussa. Jokaista yhdisti positiivisuus ja uteliaisuus tulevaisuutta kohtaan. Oli mielenkiintoista kuulla ja nähdä nuorten avoimuutta asioihin, ja kuinka hienosti nuoret toimivat ryhmässä ja ottivat toisiaan huomioon. Kommentti eräältä nuorelta jäi mieleen ja toi hyvän mielen: “Järjestetäänkö näitä lisää?” Tällaisen kommentin jälkeen tuntee, että olemme vaikuttaneet nuoren elämässä ja jättäneet hienoja muistoja elämään.

6.1 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme saaneet tutustua teoreettisesti jälkihuoltoprosessiin, sen merkitykseen nuoren elämässä ja sen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Olemme saaneet haastaa itseämme ja toisiamme pohtimaan millaisilla toimenpiteillä voimme olla tukemassa nuoren aikuistumista. Leirin aikana olemme päässeet harjoittelemaan nuorisotyön osaamisen ydinasioita. Leirin aikana saimme vahvistaa ryhmänohjaustaitoja, muuttamista tilanteisiin ja omien suunnitelmien muuttamista lennossa. Koimme hienoja hetkiä nuorten kanssa leirillä, saimme hienoja elinikäisiä muistoja ja uusia kokemuksia nuoren kanssa myötäelämisestä. Opinnäytetyöprosessi on pakottanut meidät luottamaan omiin taitoihimme. Olemme kehittäneet organisointikykyä ja kokonaisuuden hahmottamisen taitoa. Varmuus omalle tekemiselle on kasvanut opinnäytetyöprosessin aikana. Olemme saaneet vahvistusta sille, että nuoret ovat asiakasryhmä, jonka kanssa haluamme työskennellä tulevaisuudessa. Kolme erilaista näkökulmaa on tuonut opinnäytetyöhön paljon lisää tulokulmia ja erilaista osaamista, minkä koemme vahvuutena. Kolmen ihmisen aikataulujen ja työskentelytapojen yhteensovittamisessa on ollut omat haasteensa.

6.2 Eettisyys

Jouduimme erityisesti pohtimaan eettisiä periaatteita, koska opinnäytetyömme asiakas-kuntana olivat lastensuojeluasiakkaat. Toimimme mielestämme eettisten periaatteiden mukaisesti. Ihmisarvon ja yksilön kunnioittaminen oli itseisarvo erityisen haavoittuvais-ten nuorten tilanteessa. Yksityisyyden ja jokaisen taustan kunnioittaminen vaati erityi-sesti huomiota, jotta nuori ei kokisi turvattomuutta ja saisi tulla kohdatuksi omana itse-nään. Ohjaajilta vaadittiin erityistä hienotunteisuutta nuorten taustojen vuoksi. Leirillä ei ollut oleellista se, millaisista taustoista tai lähtökohdista nuori leirille tuli. Ohjaajille riitti tieto siitä, että he ovat itsenäistymisvaiheessa olevia nuoria. Huomioimme kuitenkin, että nuoret jakoivat kokemuksiaan vapaaehtoisesti toistensa kanssa – kokemusten jakaminen vertaisryhmässä oli itseohjautuvaa, eivätkä ohjaajat osallistuneet keskusteluihin. Näin toimimme mahdollisimman kunnioittavasti nuoria kohtaan. Leirin tarkoituskin oli antaa nuorille mahdollisuus syventyä yhdessä elämän asioiden ääreen.

Kohtelimme jokaista tasavertaisesti ja syrjimättä ketään. Annoimme jokaiselle mahdolli-suuden toimia omien taitojensa ja kykyjensä mukaan. Erityisesti pajatyöskentelyssä huomioimme tämän. Toiminta leirillä oli täysin vapaaehtoista, mikä tuki nuorten mahdolli-suutta tehdä omia, itsenäisiä päätöksiä. Lisäksi nuorilla oli omat mökit, jolloin he pystyi-vät vaikuttamaan esimerkiksi omiin nukkumisaikoihin ja suihkuaikoihin. Huomasimme kuitenkin, että nuoret olivat hyvin sääntöorientoituneita. Tämä tuli esille nuorten toistu-vasta sääntöjen varmistelusta, vaikka säännöt vapaaehtoisuudesta oli käyty läpi. Nuoret kyselivät esimerkiksi, saako mennä illalla suihkuun, moneltako pitää mennä nukku-maan ja niin edelleen. Pidimme erityisen tärkeänä vertaismentorin itsemääräämisoikeu-den kunnioittamista, niin että hänellä oli vapaus valita mistä puhuu, mitä puhuu ja kenen kanssa puhuu. Painotimme vertaismentorille, että hän saa itse kertoa omasta taustastaan ja kokemuksistaan sen verran kuin haluaa.

Tasavertaisuus ja syrjinnän ehkäiseminen huomioitiin sillä, että kaikki otettiin mukaan toimintoihin. Pidimme myös huolta siitä, että jokainen nuori saisi olla omana itse-nään ryhmässä ja että kukaan ei jäisi yksin. Nuorelle kasvojen säilyttäminen on erityisen tärkeää. Tilanteesta riippumatta aikuisen tulee aina pystyä käsittelemään tilanne niin, ettei nuori menetä kasvojaan toisten nuorten edessä. Huomioimme tämän myös leirin ai-

kana. Leirillä sattui muutama tilanne, joissa vaadittiin ohjaajalta sensitiivistä otetta tilanteen selvittämiseksi niin, että nuori säilytti kasvonsa ja että tilanteesta ei jäisi huonoa muistoa nuorelle.

6.3 Kehittämisehdotukset

Leirin toteuttamisen jälkeen on ollut aikaa pohtia erilaisia asioita, kuten mitä ja miten olisimme voineet tehdä toisin. Jäimme miettimään mahdollisia syitä sille, että viisi (5) nuorta samasta yksiköstä ei saapunut paikalle. Voisiko syy olla markkinoinnin ja/tai houkuttavuuden puutteesta? Vai oliko kyse siitä, että konsepti on uusi ja nuoret jännittivät liikaa tulla. Jos poisjättäytymisten syy oli edellinen, niin voisimmeko kuvitella, että kyseistä leiriä alettaisiin järjestää osana sijaishuoltopaikkaa, niin että sijaishuoltoyksikkö kokoaisi kaikki itsenäistymisen kynnyksellä olevat nuoret yhteen ja pitäisi heille leirin. Näin voisi olla mahdollista, että leiri tavoittaisi ne kaikista eniten leiriä tarvitsevat. Vaikka jälkihuoltonuorten kohdalla yksilöllisen kohtaamisen pitäisi olla itsestänselvyys, niin käytännössä se ei välttämättä kuitenkaan sitä ole.

Pohdimme myös toiminnan sijoittumista erilaisiin yhteistyöverkkoihin. Olemme teoriaosassa 3.5 kuvanneet mahdollisia tukirakenteita jälkihuollosta itsenäistyvän nuoren elämässä kuvion muodossa. Mielestämme JANU-leiri voisi toimia matalan kynnyksen tukena niille nuorille, jotka tarvitsevat tukea itsenäistymisen nivelvaiheessa myös ilman minkäänlaista diagnoosia, lähetettä tai lastensuojelutaustaa. Ihannetilanteessa leirit tulisivat olemaan jatkossakin maksuttomia osallistujille ja niitä järjestettäisiin moniammatillisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Leirejä voisivat mainostaa nuorten kanssa työskentelevät eri tahot kuten koulut, nuorisotalot, asukastalot, sosiaalitoimi, seurakunnat; Ohjaamot, jotka tarjoavat tietoa, tukea ja yksilöllistä ohjausta muun muassa koulutus-, harrastus- ja työllistymisasioiden alle 30-vuotiaille; nuorten työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP); TE-toimisto, oma kunta ja Kela. Valtakunnallisesti leirien järjestämistä ja organisoimista olisi hyvä toteuttaa jo olemassa olevissa verkostoissa tai muissa alueellisesti nuorten asioita ajavissa verkostoissa.

Niille nuorille, jotka eivät pääse viikonlopun mittaiselle leirille, voisi tuoda JANU-leirin pajatoiminnan sinne, missä nuoret ovat. Pajojen toiminnallinen sisältö on muokattavissa nuorten erityistarpeet huomioiden. Vaikka pajat voidaan toteuttaa lähiympäristössä,

jää toiminnasta keskeisin osa kokematta leiriympäristön muodossa. Pajat tukevat toinen toisiaan ja luovat viikonlopun aikana kokonaisuuden. Pajojen väliin jäävä toiminta viikonlopun aikana tukee pajojen sisältöä, yhdessä saadut uudet kokemukset ja mukavat muistot antavat voimavaroja ja auttavat nuorta hahmottamaan arjen mukavien hetkien merkityksen osana arjen hallintaa. Työntekijälle leiri tarjoaa mahdollisuuden päästä ainutlaatuisella tavalla lähemmäksi nuoria. Leirillä nuori voidaan saada hahmottamaan asioita uudesta näkökulmasta. Leirillä on aikaa yhdessä pohtia ja ihmetellä asioita vertaisten kanssa. Toimintaympäristönä leiri mahdollistaa kasvatuksen ja luontosuhteen välisen ainutlaatuisen kokemuksen.

Haluamme nostaa vielä kertaalleen esiin kokemustiedon keräämisen ja vertaistuen tärkeyden. Näin annetaan ääni heille, joille se oikeutetustikin kuuluu. Vertaistuki on viime vuosina yleistynyt sosiaali- ja terveysalalla. Jälkihuollossa se on toimintamallina myös Ylitse-projektissa, jossa toimintamallista käytetään nimitystä vertaismentorointi. Vertaistuki on tärkeä osa opinnäytetyömme työelämäyhteistyökumppania Ylitse-projektia. Vertaistuki on kahden tai useamman ihmisen välillä tapahtuvaa kokemusten jakamista samasta elämäntilanteesta. Kokemuksella saatu tieto ja eletyn elämän tuoma asiantuntijuus tuovat inhimillisyyttä ja erityistä uskottavuutta kokemuksia jakavien ihmisten välille.

Ihmisen on helpompi samastua ja peilata omia kokemuksiaan ja saada toivoa selviytymisestä, kun hän kuulee jonkun muun selviytyneen vastaavasta tilanteesta. Kokemuksia jakavat ihmiset ovat tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden, joten tuki ja apu on vastavuoroista. Vertaistuki voidaan toteuttaa persoonallisena eli kahdenkeskisenä vertaistukena tai kollektiivisena vertaistukena ryhmämuotoisesti. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen, 2009, 1013.)

Psykososiaalisen tuen merkityksen tärkeyttä pohdimme, että sitä ei pidä jättää muutoksien alla yhtään vähemmälle huomiolle. Leirillämme psykososiaalisen tuen tarve korostui erityisellä tavalla. Nuorilla oli asiaa ja kysymyksiä, ja he myös toivat ääntänsä kuuluviin. Koimme erityisen suuren merkityksen leirillä kohdata nuoret vuorovaikutuksellisesti ja yksilöllisesti kaikki nuoret.

Jokainen tilanne ja keskustelu on merkityksellinen, vaikka sillä siinä hetkessä ei olisi välitöntä merkitystä. Keskustelun merkityksellisyys voi avautua vasta useamman vuoden

kuluttua. Vuorovaikutus, nuorten avoimuus ja luottamuksen osoitus ohjaajia kohtaan antaa ohjaajalle onnistumisen tunnetta työssään. Mielestämme psykososiaalisen tuen tulisi olla pysyvä jatkumo nuoren elämässä sellaisen turvallisen aikuisen kautta, jonka tuki jatkuu siihen saakka, kunnes nuori olisi valmis itsenäisyyteen ja/tai luonut elämässään uusia sosiaalisia suhteita elämän varrelle. Turvallinen aikuinen vahvistaa nuoren kommunikaatiotaitoja ja arkisten keskustelujen kautta nuori voi oivaltaa uusia asioita elämästään.

6.4 Jälkihuollon tulevaisuudennäkymät

Jälkihuolto on kovien uudistusten kohteena. JANU-leiri osana jälkihuollon uudistuksia olisi perusteltua. Toimiva jälkihuolto on lastensuojelun ja sijaishuollon vaikuttavuuden edellytys. Hyvin järjestetyllä jälkihuollolla on ennaltaehkäisevä merkitys, sillä sen avulla voidaan ehkäistä nuoren syrjäytyminen ja ajautuminen huono-osaisuuteen. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 92.)

Jälkihuolto ei ole valtakunnallisesti tasalaatuista, ja sen toteutus riippuukin yksinomaan kotikunnasta. Kuntien ja järjestöjen järjestämän jälkihuollon välillä on jopa laadullisia eroja, mikä asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan. Jälkihuollossa on nähtävissä nuorten välinen eriarvoistuminen ja ongelmien kasaantuminen. Pidämme erityisen tärkeänä sitä, että jälkihuoltoa järjestetään nuorelle siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Myös erityisryhmät, kuten rikostaustaiset nuoret tulisi ottaa huomioon. Nuorissa on eroja: osa nuorista pärjää hyvinkin itsenäisesti, mutta niille nuorille, jotka tarvitsevat enemmän tukea, olisi sitä myös annettava. Jälkihuollossa työskentelevien olisi pyrittävä vastaamaan jokaisen nuoren tarpeisiin nuoren yksilöllisellä tavalla varaamalla riittävästi työntekijöitä ja erilaisia tukimuotoja.

JANU-leirin vertaismentorilla oli erilainen kokemus lastensuojelulaitoksesta. Hän koki, että häntä oli ”pompoteltu paikasta toiseen” ja ettei hän ollut saanut tarvitsemaansa tukea. Vasta viimeisessä sijaishuollon paikassa suhde omahoitajaan oli muodostunut niin vahvaksi, että henkilö koki saavansa tarvittavan tuen. Omaohjaajan kanssa yhteydenpito jatkuu edelleen, vaikka sijoituksesta on jo 11-vuotta. (Henkilökohtainen tiedonanto 31.8.2019.) On siis erityisen tärkeää panostaa jälkihuollossa olevan nuoren aikuisen suhteeseen omaan jälkihuollon ohjaajaan ja nuoren muuhun mahdolliseen tukiverkkoon yhteistyössä nuoren, hänen vanhempansa, sosiaalityöntekijän sekä sijaishuoltopaikan

kanssa. Laaditun jälkihuoltosuunnitelman tulee taata nuorelle luotettava kokonaisuus, jonka turvin hän tietää, keneen puoleen kääntyy missäkin asiassa.

Helsingin kaupunginvaltuusto on vahvistanut 12/2019 talousarvioissaan lisäävänsä vakansseja jälkihuoltotyöhön. Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalle on tullut kantelu nuorten jälkihuoltovelvoitteen toteuttamisesta 14.5.2019. Kantelun selvityksessä ilmenee vakavia puutteita jälkihuollon asumisen, palvelujen sekä erityisen tuen järjestämisessä jälkihuoltonuorille. Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin onkin pyytänyt Helsingin sosiaali- ja terveysministeriötä ilmoittamaan hänelle 30.9.2019 mennessä, millä tavoin Helsinki aikoo turvata nuorten asumisen ja yksilöllisen tuen toteutumisen jälkihuoltoajan laajetessa 25 vuoteen saakka. Sakslin pyytää selvitystä myös siitä, miten Helsingin ulkopuolella asuvien jälkihuoltonuorten oikeuksista on huolehdittu, ja miten sosiaalityötä tehdään jälkihuoltonuorten kanssa. (EOAK/6462/2018.)

Sijaishuolto ja jälkihuolto nähdään useasti erillisinä prosesseina, vaikka ne ovat toisiinsa liittyviä vaiheita lapsen ja nuoren asiakaspolussa. Ilman onnistunutta jälkihuoltoa sijaishuollon aikana saavutetut myönteiset muutokset nuoren elämässä ovat vaarassa valua hukkaan. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8–9.) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a) selvityksen mukaan lakimuutoksessa puhutaan aikuisuuden tuen mallista, jossa moniammatillisuus olisi tiiviisti mukana nuoren elämässä. Tämä poistaisi nuorten palvelujen hajanaisuutta sekä vahvistaisi palveluiden saamista oikea-aikaisesti. Näin leirin järjestämisen jälkeen ja lakimuutoksen sekä uudistuksen lähestyessä on hyvä pohtia opinnäytetyön kautta sekä jälkihuoltonuorten tarpeet edellä niitä muutoksia, joita lakimuutos ja -uudistus voivat tuoda tullessaan.

Selvää on, että jälkihuoltonuoret tarvitsevat erityistä tukea aikuisuuden kynnyksellä. Kuten sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä todetaan, on niitä, jotka tarvitsevat kevyempää tukea ja heitä, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Aikuisuuden tuen ohjelmalla nuoret voisivat saada erityisempää tukea tarpeisiinsa. Myös kevyempää tukea tarvitsevat saisivat oikea-aikaisesti tai jopa nopeammin vastauksia kysymyksiinsä. Leirin myötä ajatus erilaisten täsmätukien tarjoamisesta nuorille vahvistui entisestään: voisiko kehittämämme leirimalli olla yksi monipuolista tukea ja vertaistukea tarjoava malli muiden joukossa?

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan (2019.) tulevaisuudessa nuorten tuen tarve ei vähene, vaan sille tulee löytää erilaisia muotoja, jotka vastaavat juuri nuorten tarpeisiin ja tukevat kokonaisvaltaisesti itsenäisyyttä ja omaa tulevaisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a.) Nuorten kuuleminen on erityisen tärkeää. Keskustelut nuorten kanssa sekä nuorten osallistaminen ovat avaimia tulevaisuuden jälkihuollon kehittämiseen. Myös jälkihuollossa työskentelevien työntekijöiden rooli on isossa asemassa, ja myös heidän äänensä ja havaintonsa on saatava kuulumaan. Jokaisen sosiaalihuollon oman alansa asiantuntijan tietotaito tulisi saada osaksi nuoren elämää tavalla, jolla saadaan suurta hyötyä nuoren tulevaisuuteen.

6.5 Kirkon nuorisotyön pohdinta (Roosa Hannula ja Eeva Ihalainen)

Nuorten palautelomakkeissa pyydettiin vastausta väitteeseen: *Olisin osallistunut leirille, vaikka yhtenä yhteistyökumppanina olisi ollut Suomen evankelisluterilainen seurakunta.* Tähän kysymykseen oli mahdollisuus vastata joko *en, kyllä* tai *en halua vastata*. Saimme neljä kyllä-vastausta, yhden en-vastauksen ja yhden *en halua vastata* -vastauksen. Vastaaajien määrä oli pieni, joten johtopäätöksiä emme tästä voi tehdä. Halusimme kuitenkin tietää, olisiko tämän kyseisen leirin kohdalla ollut nuorille merkitystä seurakunnan yhteistyökumppanuudella.

Leirille osallistuminen ja kaikki leirillä tapahtuva toiminta oli nuorille vapaaehtoista. Vastausten perusteella olisi voinut olla mahdollista, että jotkut tai joku nuori ei olisi osallistunut leirille, jos yhtenä yhteistyökumppanina olisi ollut Suomen evankelisluterilainen seurakunta. Ennen lähtöä pois leirikeskuksesta kysyimme nuorilta, mikä oli saanut heidät tulemaan leirille. Suurin osa vastasi tullessa, koska kaveri osallistui leirille. Tämä on linjassa esimerkiksi rippikoululle osallistuvien nuorten vastausten kanssa.

Pohdimme, millaista lisäarvoa seurakunta yhteistyökumppanina pidetylle leirillä olisi voinut tuoda. Esimerkiksi leirillä olisi voinut olla mahdollisuus hiljentymiseen ja hengelliseen itsetutkiskeluun, vaikka tunnustuksellista toimintaa ei olisikaan järjestetty. Tämän kaltainen hartauden muoto ei sulje pois muita uskontokuntia. Näin jokaisella olisi ollut mahdollisuus osallistua yhteisölliseen toimintaan. Omaa spiritualiteettia voi harjoittaa uskonnollisesta kontekstista riippumatta.

Kerroimme nuorille leirin alussa mahdollisuudesta sielunhoidollisiin keskusteluihin, joihin meillä on valmius kirkon nuorisotyönohjaajina. Sielunhoidon neljä ulottuvuutta (huolenpito, pohdinta, tulkinta ja syventäminen) voidaan tehdä eläväksi viikonloppuleirin aikana. Huolenpidon ulottuvuus liittyy usein arjen kysymyksiin ja vuorovaikutukseen. Leirillä nuori saa tietoa ja taitoja arjen kysymyksiin, asioita mietitään ja opetellaan yhdessä muiden nuorten kanssa nuorilähtöisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että leirillä toimitaan nuorilta nousevien kysymysten mukaisesti ja heidän tarpeensa etusijalla. Tämä vaatii ohjaajalta joustavuutta ja kykyä luopua omasta ajatuksestaan siitä, kuinka toiminnan tulisi edetä esimerkiksi työpajassa.

Leirillä on aikaa ja tilaa pohtia omaa tulevaisuutta ja miettiä, millaiseksi sen toivoo ja millaisena sen näkee. Ohjaajien tehtävänä on tukea ja kannustaa nuoria löytämään omia voimavarojaan ja taitoja niiden hoitamiseksi. Nuorten mieleen voi nousta elämän suuria peruskysymyksiä, jotka koskevat esimerkiksi elämää, kuolemaa, elämän tarkoitusta ja moraalialia. Näille kysymyksille pitää antaa myös tilaa ja näitä teemoja voidaan pohtia yhdessä tai nuoren kanssa kahden kesken. Sielunhoito on tulkintaa, joka voi näyttäytyä leirillä hartauden ja rukouksen kautta. Tässä ulottuvuudessa nuori jatkaa pohdintaa oman elämän kontekstista kohti kristillistä elämäntulkintaa ja perinnettä. Sielunhoidollisen syventämisen ulottuvuus tulee eläväksi, jos nuori kokee saaneensa vahvistusta henkilökohtaisessa uskossa. (Pruuki 2008, 234–235.)

Jälkihuollossa olevalle nuorelle seurakunnan toiminta voi olla tuntematonta, ja sitä voidaan jopa vieroksua nuorten keskuudessa. On hyvä, että seurakunta antaa kasvot toiminnalleen olemalla osa nuorten elämää jo ennen leiriä. Jos pidetyllä leirillä olisi ollut mukana seurakunnan työntekijä, hän olisi voinut tehdä näkyväksi, millaisia mahdollisuuksia yhteisölliseen toimintaan seurakunnassa on. Yhteistyön tekeminen jo nuorille entuudestaan tuttujen tahojen kanssa madaltaa nuoren kynnystä tulla seurakuntayhteyteen. Tämä voi kasvattaa nuoren luottamusta ja uskallusta osallistua toimintaan, kun paikalla on jo ennalta tuttuja aikuisia. Henkilökohtainen yhteyden luominen ja tutustuminen voivat olla avainasemassa leirin jälkeen seurakunnan muuhun toimintaan osallistumisessa.

Erityisnuorisotyötä erikseen toteuttavista seurakunnista noin puolet tekee säännöllistä ja kolmannes tilapäistä yhteistyötä kunnallisen nuorisotyön kanssa. Tällä hetkellä erityisnuorisotyötä toteuttavista seurakunnista noin puolet tekee säännöllistä ja kolmannes tilapäistä yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa (Kaira & Lahtiluoma 2018.)

Seurakunnan erityisnuorisotyössä valetaan tietoisesti uskoa ja toivoa tulevaisuuteen. Nuorta kannustetaan tavoittelemaan itselleen tärkeitä asioita, löytämään voimavaroja ja olemaan luovuttamatta. Jokaiselle kuuluu Jumalan lapsena tulevaisuus ja toivo omista lähtökohdista riippumatta. (Läsnäolon nuorisotyö 2016, 39.) Roosin ja Eevan mielestä nuorten itsenäistymistä tukevan JANU-leirin, seurakunnan erityisnuorisotyön ja jälkihuollon tavoitteet kulkevat rinnakkain. Osaamista puolin ja toisin kunnan ja seurakunnan välillä tulisi hyödyntää, sillä se on erittäin merkittävää.

Jälkihuoltonuorten erityistarpeiden huomioimisen osaaminen tulee sosiaalitoimen puolelta, ja seurakunta toisi ihmisestä välittävän kokonaisulottuvuuden mukaan yhteistyöhön. Lisäksi resurssien yhdistäminen mahdollistaisi nuorten yksilöllisen huomioimisen paremmin. Mietimme, että turvallinen, läsnä oleva aikuinen voi löytyä esimerkiksi seurakunnan vapaaehtoisista tukihenkilöistä tai sosiaalitoimen ammatillisista tukihenkilöistä. Mielestämme JANU-leiri, seurakunnat ja sosiaalitoimi voisivat yhteistyössä palvelukokonaisuutena täydentää toisiaan. Tällöin nuorelle olisi tarjolla kevyttä tai tehostetumpaa tukea nuoren yksilöllisen tarpeen mukaisesti.

Yksinäisyys ja tuen tarve voi olla suurin huoli nuoren elämässä. Tähän voidaan lisätä vielä taloudelliset ja terveydelliset haasteet. Yhteisöllisyys ja ihmisestä välittäminen on vastaisku yksinäisyydelle, ja seurakunnat toimivat tässä tarkoituksessa ennaltaehkäisevänä tahona tarjoamalla lukuisia mahdollisuuksia kohtaamiseen. (Kaira & Lahtiluoma 2018.) Jokaisen nuoren tulisi tuntea olevansa muiden hyväksymä, rakastettu ja kelpaavansa sellaisena kuin on. Jälkihuollossa tätä olisi hyvä vahvistaa ja tuoda näkyväksi nuoren elämässä sekä vahvistaa nuoren hyviä puolia. Nuorella voi olla vaikeuksia löytää oma tiensä elämässä tai vaikkapa sopivaa koulutusta itselleen. Sijaishuollosta suoraan itsenäistyneillä nuorilla voi “vapaus viedä mennessään”, ja tärkeintä silloin olisi löytää tarvittava tuki ja joku, joka kannustaa. (Pursi 2018.)

LÄHTEET

- Aaltonen, T (a.i). Tietoa vertaistuesta. Saatavilla https://bin.yhdistys-avain.fi/1589633/84X31VSiDJroMQfUtxjY0QqMR0/Mit%C3%A4_vertaistuki_on.pdf
- Allardt, E. (1980). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo: WSOY.
- Asiakastieto Oyj (a). Maksuhäiriötilasto Q1-Q3-2018. Saatavilla osoitteesta 7.9.2019 https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/suomen-asiakastieto-oy-maksuhairiotilastot-q3-henkilot.pdf
- Autio, S., Huomo, V., Törrönen, E. & Vuori, A. (2018). *Ohjaajan Riparikirja*. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Courtney, M. E., & Hook, J. L. (2017). The potential educational benefits of extending foster care to young adults: Findings from a natural experiment. *Children and youth services review*, 72, 124-132.
- Courtney, M. E., & Dworsky, A. (2006). Early outcomes for young adults transitioning from out-of-home care in the USA. *Child & family social work*, 11(3), 209-219.
- Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tarkastus. (2013). Nuorten syrjäytyminen, tietoa, toimintaa ja tuloksia? (s.55-58.) Saatavilla https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf
- Eduskunta. Lakialoite 86/2018. (2018). Saatavilla https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Sivut/LA_86+2018.aspx
- EOAK/6462/2018. Oikeusasiamiehen päätös 14.5.2019 kanteluun Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan menettelyä jälkihuollon järjestämisessä. Saatavilla <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/6462/2018>
- Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. (2007). *Näe minut- kuule minua. Kokemuksia ryhmistä*. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 11. Saatavilla http://www.socca.fi/files/91/Nae_minut_kuule_minua_kokemuksia_ryhmista.pdf
- Heino, T. & Bardy, M. (2009). *Lastensuojelun ytimissä* (4. uud. p.). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Heino, T., & Johnson, M. (2010). Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. (s.266-293.) Helsinki: Kela.
- Hellström, M. (2008). *Sata sanaa opetuksesta: Keskeisten käsitteiden käsikirja*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hentinen, K., Ilja, A. & Mattila, E. (toim.) (2009). *Kuuntele minua -mielenterveystyön käytännön menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Kainulainen, S. & Saari, J. (2013). Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.), *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa* (s. 22–43). Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Kainulainen, S. (2018). Huono-osaisuus ja hyvinvointi maakunnissa. [Luento]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kaira, T & Lahtiluoma, S. (2018). *Kunta ja seurakunta paikallisen hyvinvoinnin edistäjinä*. Saatavilla <https://shop.kuntaliitto.fi/download.php%3Ffilename%3Duploads/1968kuntajaseurakunta2018.pdf&ved=2ahU-KEwiF2urEuMjkAhUvxlKHYZZAxkQFjA-KegQIAhAB&usg=AOvAaw352re2Vg9M44uRucVDVH-V>
- Kallio, M (2017). *Yksikään nuori ei voi kasvaa turvallisesti ilman aikuisten suojaverkkoa*. Blogiteksti. Saatavilla: https://www.maaretkalio.com/2017/10/06/yksikaan-nuori-ei-voi-kasvaa-turvallisesti-ilman-aikuisten-suojaverkkoa/?fbclid=IwAR1U9RMasIHZynX_jwSUYD3XiLj0RUkD25lfcdyEZJOteoELOhzaUC7zUBo
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (2017). *Sosiaalityön käsikirja* (4., uudistettu laitos.). Helsinki: Tietosanoma.
- Ketola, T. (2002). *Leirituuli: käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille*. Lasten keskus.
- Kivinen, S. (2009). *Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille*. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Saatavilla <https://thl.fi/documents/647345/0/jalkihuolto-opas+vanhemmille.pdf/e60a4ecd-ab22-4c90-ac41-3e52c0d8f301>
- Kortteinen, M. & Elovainio M. (2012). Miten huono-osaisuus periytyy? Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012* (s. 153-167). Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 46.

- Koski, L., & Moore, E. (2001). Näkökulmia aikuisuuteen ja aikuiskasvatukseen. *Aikuiskasvatus: aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti 21 (2001): 1*. Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuori-sok.pdf?sequence>
- L 1050/2018 Tietosuoja laki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181050>
- L 1285/2016. Nuorisolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- L 1301/2014 Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 417/2017 Lastensuojelulaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P75>
- L 542/2019 Laki lastensuojelulain muuttamisesta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190542>
- L 920/2011 Kuluttajaturvallisuuslaki. Saatavilla <http://plus.edilex.fi/tukes/fi/lainsaadanto/20110920?toc=1>
- Laaksonen, S. (2004). *Jälkihuolto-opas*. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.
- Laine, T., Hyväri, S., Vuokila-Oikonen, P., Piirainen, K., Häkkinen, T., Laine, T., . . . Ruotsalainen, K. (2010). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa M. Vaarama & S. Karvonen & L. Kestilä & P. Moisio & A. Muuri (toim.), *Suomalalaisten hyvinvointi 2014* (s. 144-159). Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Läsnäolon nuorisotyö*. (2016.) Suomen evankelisluterilaisen kirkon erityisnuorisotyön linjaus. Helsinki: Suomen ev.lut kirkon julkaisuja 54.
- Martat. Arki sujuvaksi. Saatavilla 28.8.2019 <https://www.martat.fi/martat/marttajarjesto/kotitalousneuvonta/kohdennettuneuvonta/arki-sujuvaksi/rikosseuraamusasiakkaat/>
- Me säätiö. Uutiset 22.3.2018. Saatavilla <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/uutiset/suomessa-on-65-941-syrjaytynytta-nuorta/>
- Mielenterveystalo. Nuorten mielenterveyden vahvistaminen. Saatavilla 4.9.2019 https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/mielenterveys.aspx

- Mielenterveystalo. Omahaito. Mistä taloudellisessa ahdingossa on kyse. Saatavilla 8.9.2019 https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/taloudellisen_ahdingon_omahoito/Pages/mista_taloudellisessa_ahdingossa_on_kyse.aspx
- Mikkonen, I. (2009). *Sairastuneen vertaistuki*. Kuopio: Kuopion yliopisto: jakelu: Kuopion yliopiston kirjasto.
- Mikkonen, I. (2011). Vertaistuki osana sosiaalista vahvistamista. Teoksessa P. Lundblom & J. Herranen (toim.): *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä* (s 204–222). Bookwell Oy. Jyväskylä.
- Mikkonen, I., & Saarinen, A. (2018) *Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. (2009). *Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Myllyniemi, S. (2012). Ylisukupolvinen hyvinvointi. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.), *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012* (s. 47–90). Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 46.
- Niemelä, J., Kainulainen, S., Kolkka, M., Moilanen, H., Määttä, A., Paananen, R., ... & Turpeinen, T. (2016). Sote sosiaalisen kestävyuden vahvistajana.
- Nuorisobarometri (2014). *Missä määrin syrjäytyminen johtuu omasta halusta*. Saatavilla <https://nuorisobarometri.tietoanuorista.fi/omasta-halusta>
- Nurmi, J. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys* (5., uud. p.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nyyti. (2016) *Ole oman elämäsi tähti*. Saatavilla www.nyyti.fi/wp/wp-content/uploads/2016/08/Ole-oman-elamasi-tahti.pdf
- Oljemark, J. (2013). Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa? Ajankohtaiskatsaus nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 59-67. Saatavilla <https://journal.fi/janus/article/view/50685/15395>
- Pesäpuu ry. (28.03.2018). Materiaalit. Toiminnallinen työskentely. Saatavilla: 26.09.2019 https://pesapuu.fi/materiaalit/toiminnallisen-kohtaamisen-kaari/?sft_material-theme-cats=toiminnallinen-tyoskentely
- Pruuki, H. (toim.) (2008) *Nuorten sielunhoidon käsikirja*. Helsinki: LK-kirjat/ Lastenkeskus Oy.
- Pukkio, S., & Hoikkala, S. (2016). Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. *Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää*, 6-24.

- Pukkio, S., & Hipp, T. (2016). *Mikä jälki jää?: opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön*
- Pursi, K. 2018. Sijoitettujen lasten koulupolku tarvitsee erityistä huomiota. Kirjoitus SOS-Lapsikylän-blogissa 22.03.2018. Viitattu 24.08.2019 https://www.sos-lapsikyla.fi/ajankoh-taista/blogi/?tx_news_pi1%5B%40widget_0%5D%5Bcurrent-Page%5D=5&cHash=1571ed75555140319d3ecb9abcb473a7.
- Pursi, K., & Savisalo, O. (i.a) *Näkökulmia lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien ehkäisyyn*. Helsinki: SOS- Lapsikylä
- Ritokoski, S (2010a). Lapsi ja Kaverit. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) *Jo iso, vielä pieni: Kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki: LK-kirjat.
- Ritokoski, S. (2010b). Työ, jolla on tulevaisuus: seurakunnallisen varhaisnuorisotyön ydin ja haasteet työntekijöiden kuvaamina.
- Siltanen, M. L., & Annina–Savolainen, M. (2016). Opas elämäntaitojen ohjaamiseen ammatillisessa koulutuksessa. *Nyytin elämäntaitokurssi*. Nyyti ry. Saatavilla https://www.nyyti.fi/wp/wp-content/uploads/2017/08/ela%CC%88ma%CC%88ntaitoopas_net2.pdf
- SOS Children´s villages international 2019. *70 years of impact improving the lives of children without adequate parental care*. Saatavilla https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/SOS-70-Years-of-Impact-LR-spread-WEB.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2019a). Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161637/STM_Rap_2019_43_Lastensuojelun_jalkihuollon_uudistamistyoryhman_loppuraportti.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019b). Sosiaalityö. Saatavilla 11.9.2019 <https://stm.fi/sosiaalityo>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019c). Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Saatavilla. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>
- SOS-Lapsikylä. Lasten suojelu. Saatavilla <https://www.sos-lapsikyla.fi/>
- SOS-Lapsikylä. Organisaatio. Saatavilla 11.9.2019 <https://www.sos-lapsikyla.fi/tyomme-suomessa/organisaatio/>
- SOS-Lapsikylä. Palvelut. Jälkihuolto. Saatavilla 24.9.2019 <https://www.sos-lapsikyla.fi/palvelut/lastensuoj...elupalvelut/jalkihuolto/>

- SOS-Lapsikylä. YLITSE toimintakertomus 2018. Saatavilla 25.9.2019 https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/YLITSE_toimintakertomus_2018.pdf
- SOS-Lapsikylä. Ylitse-projekti. Saatavilla 2.3.2019 <https://www.sos-lapsikyla.fi/tyomme-suomessa/kehittamishankkeet/ylitse/>
- SOSTE. Järjestöopas. Toiminnan vaikuttavuus. Saatavilla <https://www.soste.fi/jarjestoopas/toiminnan-vaikuttavuus/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (14.9.2016). Lapset, Nuoret ja Perheet. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Saatavilla 10.03.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (17.12.2018). Tutkimus ja kehittäminen. Ryhmätoiminta ja toiminnalliset menetelmät. Saatavilla 22.09.2019 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/ryhmatoiminta-ja-toiminnalliset-menetelmat>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. (2018) Jälkihuolto. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (6.5.2019). Nuorten syrjäytyminen. Saatavilla 14.11.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailyminen
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, Nuoret ja Perheet. Taidelähtöiset menetelmät Saatavilla 11.9.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat
- Toivio, T. & Nordling, E. (2011). Mielenterveyden psykologia. Helsinki: Edita.
- Tuusa, M., & Tuusa, M. (2014). *Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia: Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportti: Toimeenpanon ensimmäisen vuoden arviointi ja seurannassa sovellettavien indikaattoreiden kehittäminen*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Törrönen, M & Vauhkonen, T. (2012). Itsenäistyminen elämänvaiheena: Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-Lapsikylä.

- Törölä, M. (2013). Oikeuspsykiatristen potilaiden sosiaalinen tausta. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.), *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa* (s. 80–107). Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Valtioneuvosto. Ajankohtaiset. Sijoitettujen lasten perusoikeudet vahvistuva – jälkihuollon ikärajaksi 25 vuotta. Saatavilla https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/sijoitettujen-lasten-perusoikeudet-vahvistuvat-jalkihuollon-ikarajaksi-25-vuotta
- Vauhkonen, T., Kallio, J. & Erola, J. (2017). Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82, 5/2017, s. 501–512. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2

LIITE 1. Kutsu JANU-leirille

**TULE VIETTÄMÄÄN
 VIIKONLOPPUA PORKKALAN LEIRIKESKUKSEEN
 30.8-1.9.2019**

**VÄSTERUDDINTIE 13, 02480 KIRKKONUMMI
 SAAPUMINEN PERJANTAI ILTANA JA LAHTO SUNNUNTAINA N.15 AIKAAN.**

**Luvassa on hyvää ruokaa, mahtavaa seuraa,
 saunomista ja rentoa yhdessä olemista merellisissä
 maisemissa!**

Viikonlopun sisällöstä vastaa Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat Ana, Eeva ja Raosa. Mukana on myös vertaismentori ja työntekijä SOS-Lapsikylästä. Leiri on tarkoitettu SOS-Lapsikylän jälkihuollossa oleville/ siirtyville nuorille. Viikonlopun aikana on lisäksi erilaisia pajoja. Pajojen teemoina on: oma talous ja budjetointi, arjen taidot, oma koti, arki ja yksin oleminen, omat voimavarat ja sosiaaliohjaus.

Viikonloppu on osallistujille maksuton.

Mukaan tarvittavat omat petivaatteet, henkilökohtaiset hygienia tarvikkeet, rennot sään mukaiset vaatteet ja pyyhkeet. Majoitumme mökeissä.

Kyydityksen Porkkalaan ja takaisin järjestää SOS-Lapsikylä.

Ilmoittautumiset 21.7.2019 mennessä Nita Austerolle:

nita.austero@sos-lapsikyla.fi.

Ilmoittautumisen yhteydessä voit kertoa asia/teema toiveen viikonlopulle. Voit siis vaikuttaa viikonlopun ohjelmaan oman mielenkiintosi mukaan.

TERVETULO!

LIITE 2. Toinen kutsukirje JANU-leirille.

**VIIKONLOPPU
PORKKALANLEIRIKESKUKSESSA
30.8-1.9.2019**

	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI
8.00- 9.00		Aamupala	Aamupala
9.30		Oma talous ja budjetointi- paja.	Sosiaaliohjaus- ja Arjentaidot- paja.
11.30-12.30		Lounas.	Lounas.
12.30		Ryhmäytyminen / Yhdessä olemista.	Palautelomakkeet.
14- 15		Päiväkahvi.	Päiväkahvi.
15.00		Oma koti, arki ja yksin oleminen- paja.	Kotiin lähtö.
17- 18		Päivällinen.	
18.00		Omat voimavarat-paja.	
20.00	Iltapala. Vertaismentori.	Iltapala / SAUNA	
	Ryhmäytyminen/ Yhdessä olemista.	Ryhmäytyminen/ Yhdessä olemista.	
23.00	Hiljaisuus.	Hiljaisuus.	

Pienet muutokset ohjelmaan mahdollisia.

**TIETOA
LEIRIKESKUKSESTA:**
ALUEELLA ON
PÄÄRAKENNUS, JOSSA
ON RUOKAILUTILAT,
SAUNA JA
KOKOUS/LUOKKATILAT.

MAJOITUSTILAT OVAT
ERILLISIÄ
HIRSIMÖKKEJÄ, JOITA
ON 7. MÖKEISSÄ ON 1
TAI 2 ERILLISTÄ 2
HENGEN
MAKUuhuONETTA JA
OLESKELUTILA.

RINNETUVASSA ON
4HENGEN
MAJOITUSTILA JA WC-
JA PESEYTYMISTILA.

SAUNATUVASSA ON
SAUNA-PESEYTYMIS- JA
PUKEUTUMISTILAT,
SEKÄ SUIHKU.

RANNALLA ON
GRILLIKATOS JA
UIMARANTA.

**LÄHTÖ N. 17:30
NIITYKUMMUSTA,
ESPOO.**

**MUKAAN TARVITSET:
PETIVAATTEET,
PYYHKEEN, HYGIENIA
TARVIKKEET JA
RENNOT SÄÄN
MUKAISET VAATTEET.**

LIITE 3. JANU-leirin ohjelma

VIIKONLOPUN OHJELMA

30.8 - 1.9.2019

PERJANTAI

- 18:00 Saapuminen ja majoittuminen
- 20:00 Iltapala/ Vertaismentori/ Ryhmäytyminen
- 23:00 Hiljaisuus

LAUANTAI

- 08:00 Aamupala
- 09:30 Oma talous ja budjetointi
- 11:30 Lounas
- 12:30 Ryhmäytyminen/ Kaaos-peli
- 14:00 Päiväkahvi
- 15:00 Arjentaidot- paja
- 17:00 Päivällinen
- 18:00 Oma koti, arki ja yksinoleminen- paja.
- 20:00 Itapala/ Sauna/ Nuotio/ Ryhmäytyminen
- 23:00 Hiljaisuus

SUNNUNTAI

- 08:00 Aamupala/ Omien tavaroiden pakkaus
- 09:30 Omat voimavarat- paja/ Neuvonta
- 11:30 Lounas/ Palautelomakkeiden täyttäminen
- 12:30 Lähtö kotiin

LIITE 4. Ajanvaraus keskusteluille/ Sosiaaliohjaukselle

AJANVARAUS KESKUSTELULLE

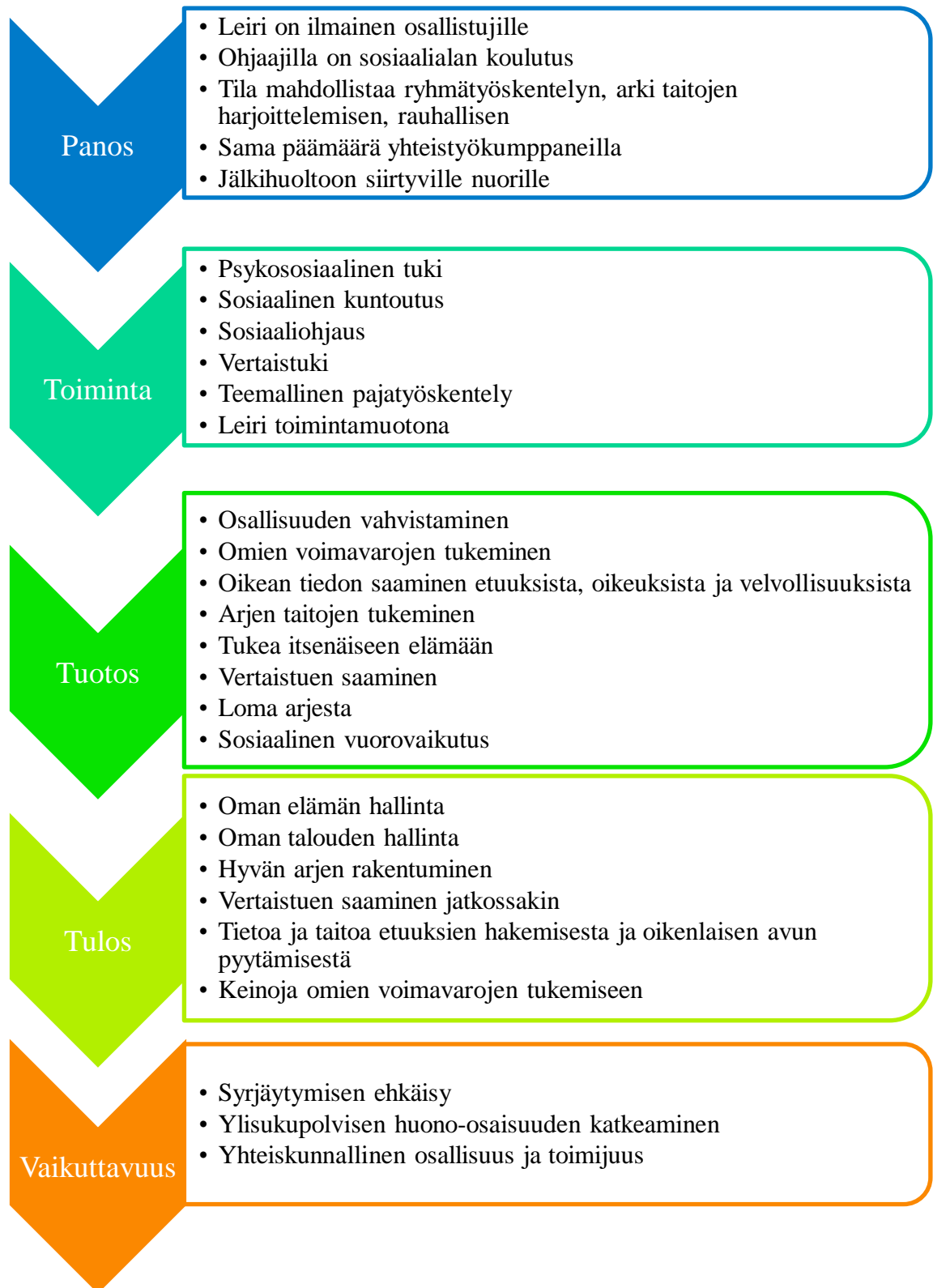
VOIT
VARATA AJAN MERKKAAMALLA X.
JOS NIMEN KOHDALLA ON —, SILLOIN HÄN EI OLE
KÄYTETTÄVISSÄ.

LAITA
ITSELLESI MUISTIIN VARAAMASI AIKA!

		EEVA	ROOSA	ANA
PERJANTAINA	22			—
LAUANTAINA	9.30	—	—	
	10.00	—	—	
	10.30	—	—	
	11.00	—	—	
	15.00	—		—
	15.30	—		—
	16.00	—		—
	18.00		—	
	18.30		—	
	19.00		—	
	19.30		—	
	21.00	—		—
	21.30	—		—

Voit tulla keskustelemaan ja pohtimaan mitä vain,
tai miettimään omaan talouteen tai etuuksiin liittyviä asioita.

LIITE 5. Vaikuttavuusketju

LIITE 6. Kuvio 1.

LIITE 7. Produkti

SISÄLLYS

Johdanto	3
JANU-leiri	4
Leirin tavoitteet	5
Leirityö	8
Pajat	9
Leirin ohjelma	15
Palaute	16
Hyvä ottaa huomioon	18
Tekijät	20

JOHDANTO

Olemme kolme Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa (sosionomi / sosionomi, kirkon nuorisotyö).

Työelämäyhteistyökumppanimme oli SOS-Lapsikylän Ylitse-projekti.

Toteutimme osana opinnäytetyötä itse suunnittelemamme leirin Porkkalan leirikeskuksessa 30.8.-1.9.2019. Leiri tukee nuorten itsenäistymistä. Leirille osallistui SOS-Lapsikylän jälkihuoltoon siirtyviä tai juuri siirtyneitä nuoria.

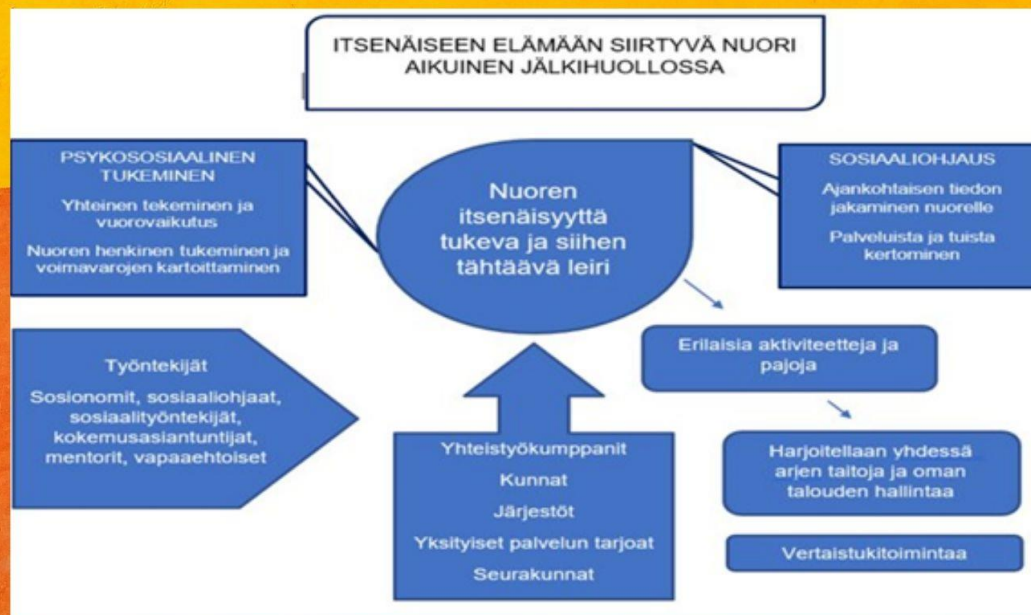
Leiri koostui erilaisista pajoista, joissa nuori sai psykososiaalista tukea, taitoja talouden hallintaan, sosiaaliohjausta ja arjen taitojen harjoittelua vertaisryhmässä. Lisäksi nuorilla oli mahdollisuus koko leirin ajan varata kahdenkeskisiä keskusteluaikoja ohjaajilta.

Leirin aikana nuori sai uusia ystäviä ja vertaistukea arkielämäänsä toisilta samassa tilanteessa olevilta nuorilta ja vertaismentorilta.

JANU-LEIRI

Jälkihuolto on lakisääteisesti turvattu vapaaehtoinen palvelu lastensuojelun asiakkaille. Jälkihuollon päätarkoitus on tukea itsenäistyviä nuoria. Leiri oli suunnattu jälkihuollossa oleville 16-25 vuotiaalle nuorille itsenäistymisen tueksi.

JANU-leirillä nuoren itsenäistymistä tuettiin erilaisten pajatyöskentelyiden avulla. Kaikki pajoihin liittyvät teemat tukevat toisiaan ja auttavat nuorta hahmottamaan monitasoisesti hyvään arkeen liittyviä asioita.

LEIRIN TAVOITTEET

- Osallisuuden vahvistaminen
- Omien voimavarojen tukeminen
- Oikean tiedon saaminen etuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista
- Arjen taitojen saaminen
- Tukea itsenäiseen elämään
- Vertaistuen saaminen
- Talouden ja oman rahankäytön hahmottaminen
- Sosiaalinen vuorovaikutus
- Lomaa arjesta

Leirin tarkoitus on saada nuori hahmottamaan itsenäistymiseen liittyviä asioita uudesta näkökulmasta.

Tavoitteena on luoda jälkihuolto nuorille leirin muodossa heidän arjen haasteisiinsa vastaavaa toiminnallista työskentelyä, joka vahvistaisi heidän toimijuuttaan yhteiskunnassa sekä tukisi heidän sisäisiä, jo olemassa olevia vahvuuksiaan ja voimavarojaan itsenäisessä elämässä.

Leirillä nuori voi löytää itsestään uusia voimavaroja pajojen, vertaistuen ja läsnäolevien ohjaajien avulla turvallisessa ympäristössä.

Olemassa olevien voimavarojen tukeminen ja uusien löytyminen kantavat itsenäistymisen matkalla.

Leirin sisältö on mietitty jälkihuollossa itsenäistyvän nuoren tarpeisiin.

Itsenäistymisvaiheessa oleva nuori voi kohdata erilaisia tulevaisuuden suunnitteluun, omien voimavarojen löytämiseen, talouteen tai asumiseen liittyviä kysymyksiä, joihin nuori tarvitsee vastauksia ja tukea. Leiri jälkihuollon intensiivisenä tukimuotona sitä tarvitseville voi antaa vastauksia nuorelle lyhyessä ajassa, mutta myös tarjota uusia näkökulmia elämään.

LEIRITYÖ

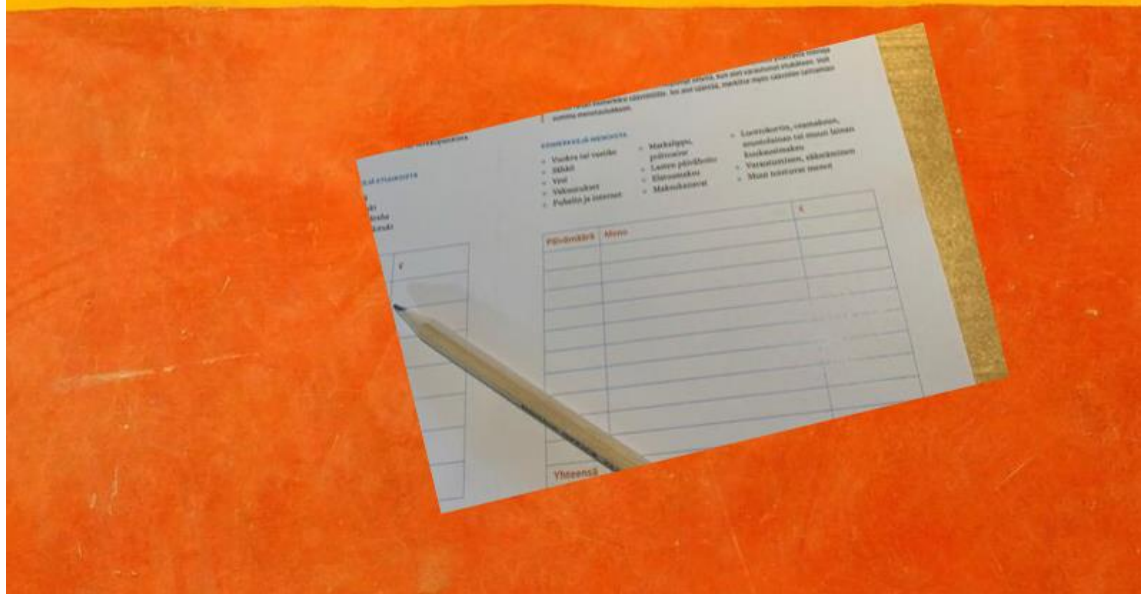
Leiri työmuotona on suhteellisen haastava, mutta sitäkin antoisampi. Työajat leirillä ovat normaalista poikkeavat, mikä mahdollistaa joustavan aikataulun. Toimintaympäristönä leiri mahdollistaa monenlaista toiminnallista tekemistä.

JANU-leirillä hyödynsimme joustavaa aikataulua ja puitteita. Muutimme aikatauluja, jotta pystyimme nauttimaan aurinkoisesta ilmasta. Soutelimme merellä luoden mukavia yhteisiä muistoja ja kisailimme leikkimielisesti samalla tukien nuorten ryhmäytymistä. Leirillä nuoret saivat vapautta turvallisissa puitteissa. Kaikki toiminta leirillä perustui vapaaehtoisuuteen.

Leirin aikana nuori on tiiviisti asioiden äärellä, mutta leirillä on myös tilaa hengittää, löytää sisäisiä vastauksia ja tarvittaessa keskustella niistä ohjaajan tai vertaismentorin kanssa.

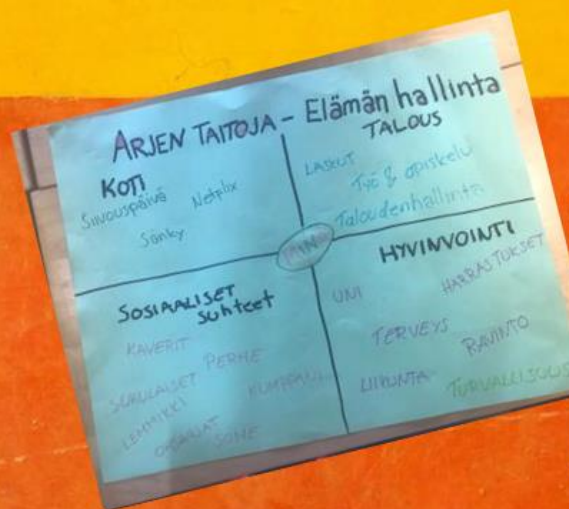
OMA TALOUS JA BUDJETOINTI -PAJA

Oma talous ja budjetointi -pajassa käsitteimme talouteen liittyviä aiheita ja teimme oman budjetin tämänhetkisestä tilanteesta. Talouden ja oman rahankäytön hallinta on tärkeä osa kaikkien elämää ja vaikuttaa moneen osa-alueeseen. Jo ennen itsenäiseen elämään siirtymistä olisi hyvä miettiä omaa rahankäyttöä ja olla tietoinen omasta rahatilanteesta sekä siitä, miten omia varojaan käyttää. Pohdimme myös omaa rahankäyttöä ja sitä, millainen rahankäyttäjä itse on. Pelasimme myös pajan lopuksi tietovisaa pajan aikana opituista asioista.

ARJEN TAIDOT -PAJA

Arjen taidot -pajassa liikuttiin arjen taitoihin liittyvien teemojen ympärillä. Arki ja arjen hahmottaminen on joillekin nuorille hyvinkin haastavaa ja ei niin itsestään selvää. Arjen taitoihin kuuluu huolehtia henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista, taloudesta, riittävästä ja monipuolisesta ravinnosta, liikkumisesta, levosta ja ihmissuhteista. Nämä kaikki vaikuttavat omalla tavallaan kestävään elämäntapaan. Pelasimme myös ohjaajan itse kehittämää Tunne itsesi -peliä. Pelin tarkoituksena on oppia tuntemaan oman persoonan positiivisia kohtia itsearviointin ja muilta saadun palautteen kautta.

OMA KOTI, ARKI JA YKSIN OLEMINEN -PAJA

Pajan tavoitteena kokemus oman elämän haltuunotosta. Nuoren kiinnostuksen lisääminen omaa hyvinvointia kohtaan ja osallisuuden kokeminen. Pajassa keskustelimme odotuksista, haaveista ja peloista, jotka liittyivät omaan kotiin muuttamiseen. Haaveilimme unelma-asunnosta valmiiden pohjakuvien avulla, ja kaikki saivat kertoa omasta unelma-asunnostaan.

Keskustelimme osallistavasti stressinhallinnasta osana arjen taitoja ja arjen tasapainoisuuden merkityksestä henkiselle hyvinvoinnille, läsnäolon merkityksestä, arjen pienten hyvien hetkien arvostamisesta ja siitä, miksi niiden kokeminen on tärkeää.

Unelmoimme yhdessä

Teimme yhteisiä muistoja

OMAT VOIMAVARAT -PAJA

Aloitimme keskustelemalla siitä, mitä sisäiset voimavarat ovat ja miten ne vaikuttavat meidän hyvinvointiimme.

Tämän jälkeen aloitimme luovan työskentelyn tekemällä julisteen. Julisteen tarkoituksena oli tehdä itselleen näkyväksi omat voimavarat ja ne asiat, jotka tukevat omia voimavaroja. Ääneen sanoittaminen ja kertominen tekee asioista konkreettisempia itselle, ja samalla muille avautui mahdollisuus löytää uusia voimavaroja.

VERTAISTUKI

Nuoret antoivat ja saivat vertaistukea toisiltaan leirillä. Ilmapiiri oli avoin ja luottamuksellinen, mikä mahdollisti vaikeistakin henkilökohtaisista kokemuksista kertomisen ryhmässä.

Vertaisuudessa on kyse ihmisten välisestä suhteesta, ja siihen liittyy luottamus ja tuki. Samassa elämäntilanteessa olevat tai samoja tilanteita joskus kokeneet ja niihin liittyvät kokemukset synnyttävät vertaisuutta. Heillä on kykyä ymmärtää toisten samanlaisia tarpeita omien kokemustensa vuoksi.

Leirillä oli mukana koulutettu vertaismentori, jolla on oma kokemus lastensuojelusta ja jälkihuollosta.

RYHMÄYTYMINEN

Leirin ohjelmassa oli varattu hyvin aikaa nuorten ryhmäytymiselle. Ryhmäytymisen tarkoituksena oli leirillä olevien parempi tutustuminen toisiinsa. Tämä mahdollisti luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luomisen, mikä tuki vaikeistakin asioista ääneen puhumista leirillä. Yhdessä pohtien ja ihmetellen saimme myös paljon yhteisiä hyviä muistoja ja kokemuksia, jotka yhdistävät meitä myöhemminkin. Elimme viikonlopun aikana niitä asioita eläväksi, joita toivomme nuorten vievän mukana omaan arkeen.

VIIKONLOPUN OHJELMA

30.8 - 1.9.2019

PERJANTAI

- 18:00 Saapuminen ja majoittuminen
- 20:00 Iltapala/ Vertaismentori/ Ryhmytyminen
- 23:00 Hiljaisuus

LAUANTAI

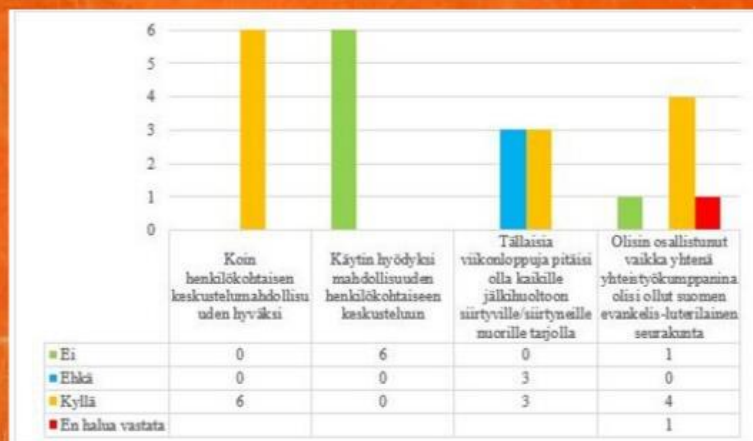
- 08:00 Aamupala
- 09:30 Oma talous ja budjetointi
- 11:30 Lounas
- 12:30 Ryhmytyminen/ Kaaos-peli
- 14:00 Päiväkahvi
- 15:00 Arjentaidot- paja
- 17:00 Päivällinen
- 18:00 Oma koti, arki ja yksinoleminen- paja.
- 20:00 Iltapala/ Sauna/ Nuotio/ Ryhmytyminen
- 23:00 Hiljaisuus

SUNNUNTAI

- 08:00 Aamupala/ Omien tavaroiden pakkaus
- 09:30 Omat voimavarat- paja/ Neuvonta
- 11:30 Lounas/ Palautelomakkeiden täyttäminen
- 12:30 Lähtö kotiin

PALAUTE

Leirille osallistuneiden nuorten palautelomakkeiden vastausprosentti oli sata (100%). Vastauksia saatiin 6 kpl. Kysymyksiin vastattiin asteikolla 1-5 tai rastittamalla kyllä, ehkä, ei tai en halua vastata. Lisäksi oli mahdollisuus sanalliseen palautteeseen.

"Oli mukava viikonloppu,
hyvää ruokaa ja hauskaa oli."

"Näistä nykytapahtumista on ollut
kivoin."

"Oli kivaa ja
voisin tulla uudestaan."

"Mukava viikonloppu
hyvät pajat ja
mukavat vetäjät."

HYVÄ OTTAA HUOMIOON

- Leiri oli viikonlopun mittainen.
- Leiri oli suunnattu 16-25 vuotiaalle jälkihuoltoon siirtyville tai siirtyneille nuorille.
- Leirillä oli 6 nuorta, 3 ohjaajaa, 1 vertaismentori ja 1 SOS-Lapsikylän projektityöntekijä.
- Leirin suunnittelu tulee aloittaa hyvissä ajoin. Samoin leirikeskuksista tarjousten pyytäminen, vapaan viikonlopun löytäminen kesäaikaan voi olla haastavaa.
- Pyydä tieto osallistujien allergioista tai ruokarajoitteista hyvissä ajoin.
- Leirikuljetusta varten tapaaminen tulisi sopia yhteen selkeään paikkaan. Yhdellä ohjaajalla tulisi olla kaikkien leirillä osallistuvien yhteystiedot.
- Leirin budjetti nuorta kohden on hyvä olla n. 80-120e/hlö, joka sisältää majoituksen, ruuan ja kuljetuksen.

- Suosittelemme varaamaan sellaisen paikan, jossa olisi mahdollista laittaa nuorten kanssa itse ruokaa ja harjoitella muita kodinhoidollisia asioita.
- Rikosrekisteriote on hyvä tilata hyvissä ajoin.
- Vastuuroolit ja vastuualueet tulisi jakaa ohjaajien kesken.
- Turvallisuussuunnitelma tulee laatia hyvissä ajoin ennen leirin alkua, ja turvallisuusasiat tulisi käydä nuorten kanssa läpi heti leirin alettua.
- Leirin intensiivisyyden vuoksi joustavan aikataulun avulla on mahdollista huomioida ympäristö, sää, nuorten vireystila ja jaksaminen.
- Leirin sisällön tulisi olla mahdollisimman toiminnallista ja positiivisia kokemuksia luova.

Tuotos on toteutettu osana opinnäytetyötä

Tekijät:

Roosa Hannula

Eeva Ihalainen

Ana-Elisa Lopez

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi /

Sosionomi, kirkon nuorisotyö

Opinnäytetyö, 2019

Opas on tehty helpottamaan ohjaajan työtä. Kun suunnittelet JANU -leiriä olisi hyvä käydä tämä opas yhdessä läpi järjestäjän ja ohjaajan kesken.

SOS
LAPSIKYLÄ

YLITSE
-PROJEKTI